

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Katedra pastorální a spirituální teologie

Miroslav Jindřich Hanuš

Dvojí křesťanský pohled na satana

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Jaroslav Franc Th.D.

Obor: Teologické nauky

Zaměření: Pedagogický modul

OLOMOUC 2014

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně a použil jsem při tom jen uvedené prameny a literaturu.

V Olomouci dne 26. dubna 2014

Miroslav Jindřich Hanuš

Děkuji Mgr. Jaroslavu Francovi Th.D. za odborné vedení práce a mnoho cenných rad a podnětů. Děkuji také Mgr. Vladimíru Stanzelovi za korektury a formální úpravu textu, stejně jako své manželce Aleně za pomoc s přepisem práce.

Úvod.....	5
1 Římskokatolická církev a problém zla	8
1.1 Mulieris Dignitatem (apoštolský list papeže Jana Pavla II. „O důstojnosti a povolání ženy“ z 15. srpna 1988)	9
1.2 SALVIFICI DOLORIS.....	14
1.3 HUMANUM GENUS.....	18
1.4 ZBAV NÁS OD ZLÉHO	21
1.5 II. vatikánský koncil	22
1.6 Katechismus katolické církve	26
2 Ďábel pohledem E. Velly a C. S. Lewise	29
2.1 Elias Vella	29
2.2 Konspirativní mlčení	29
2.3 Ďábel: Symbol nebo Skutečnost?	30
2.4 Kdo jsou zlí duchové?	31
2.5 Ďábel nesedí se založenýma rukama.....	33
2.6 Obchází jako řvoucí lev a hledá, koho by pohltit	34
2.7 V plné zbroji proti ďáblu; S Ježíšem nad ďáblem vítězíme	35
2.8 Shrnutí.....	35
2.9 C. S. Lewis – Rady zkušeného ďábla	36
2.10 Shrnutí.....	46
Závěr	48
Anotace	50
Bibliografie	51

Úvod

Na samý úvod naší práce o zlu (satanovi, d'áblu) musíme říci, že tato otázka není výhradním cílem křesťanského zjevení a víry. Pomíjet však entitu d'ábla a její působení na tomto světě je přinejmenším nezodpovědné a popírá samu křesťanskou víru, neboť ve Starém zákoně a hlavně v novozákonních knihách je tématu zla mnoho věnováno. Nezabývat se tedy zlem pro křesťana znamená vnímat, prožívat víru jen „na půl“. Křesťan věří v Ježíše Krista, musí tedy přijmout zlo, neboť nás Kristus před zlem neustále varuje, zlo vymítá a bojuje s ním.¹

Náš boj s tímto fenoménem probíhá v nejhlubším nitru člověka, v jeho osobní spiritualitě. Tato spiritualita je prožíváním mysteria a ono mystérium je s působením zla nasmazatelně spjato. Vnitřní boj člověka s pokušením, bolestí, utrpením, zlem, není jen záležitostí čistě osobní, soukromou, ale má i společenskou stránku, která člověka přesahuje. V dnešním světě se šíří zlo z jednotlivců na celé skupiny lidí či národy. Dá se tedy hovořit o „globalizaci zla“. Dřívější hodnota a váha vyřčeného slova a bázeň ze slova hřích dnes pro člověka nic neznamená. Zbystří tehdy, začíná-li se hovořit o zlu, satanovi, d'áblu, neboť se to zdá být tajuplné, exotické a magické. Alibismem člověka je přenášet své zlo, svoji prohru, své hříchy právě na již zmíněné větší skupiny. Vždyť nevysychajícím pramenem zla je jeho přenos.² Proto musíme přijmout fakt, že i d'ábel je boží služebník a skrze pokušení, kterému nás vystavuje, skrze duchovní boj a utrpení získáváme ponaučení, zkušenost a ctnosti.

Známa pasáž Matoušova evangelia jako by metaforicky popisovala situaci těch lidí, kteří se chovají výše popsaným způsobem: „Opodál se páslo veliké stádo vepřů. A zlí duchové ho prosili: „Když už nás vyháníš, pošli nás do toho stáda vepřů! On jim řekl: „Jděte!“ Tu vyšli a vešli do vepřů, a hle celé stádo se hnalo střemhlav po srázu do moře a zahynulo ve vodách.“³ Jako ono stádo vepřů hnané silami zla spějí do záhuby.

¹ Dábel ovšem nemůže být zlo samo, neboť by potom byl dualistickým principem zla, protibohem. Tento fakt si uvědomuje většina poučených křesťanů, mnoho lidí ve světě však d'ábla chápe právě takto dualisticky, jako protipól Boha, jako zlo absolutní.

² Např. přenesení nenávisti z dětství do dospělosti, pomsta vůči rodičům, vyrovnání starých účtů, vylití zlosti na druhé; tyto negace jsou ale „začarovaným“ kruhem, který vede jen k eskalaci zla.

³ *Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih): český ekumenický překlad.* 17., (8. opr.) vyd. Překlad Miloš Bič, Josef Bohumil Souček, Jindřich Mánek. Praha: Česká biblická společnost, 2009, 1387 s. ISBN 978-80-87287-24-8. Mt 8,30 – 32

V křesťanských kruzích (včetně akademické sféry) se člověk může často setkat s názorem, že je nutno zkoumat jen Boha, že poznávání ďábla se takřka nemá věnovat pozornost, protože není správné soustředit se příliš na zlo (může to totiž mít negativní důsledky pro duchovní život). Tento postoj je do jisté míry oprávněný, nicméně o tom, že křesťan musí ve svém životě s existencí ďábla počítat a vést s ním duchovní boj, svědčí i výrok Jana Pavla II., který pronesl 31. 5. 1985 při poselství ke dni mládeže: „Nebojte se nazývat původce zla jeho pravým jménem.“⁴

Tato práce se chce zabývat tím, jak je na zlo (satana, ďábla) nahlíženo římskokatolickou církví a věřícím člověkem. V názvu má však uvedeno „dvojitý křesťanský pohled na satana“, protože si vytkla za cíl porovnat pohled na danou problematiku očima anglikánského konvertity ke křesťanství (C. S. Lewis) a dnešního praktikujícího katolického exorcisty (E. Velly).⁵

V úvodní kapitole se práce zaměří na učení římskokatolické církve – magistéria. Nejprve se podívá očima apoštolského listu Jana Pavla II. „Mulieris Dignitatem“ na počátek hříchu a zla vycházející z knihy Genesis [je to sice apoštolský list zaměřený primárně na ženu („O důstojnosti ženy“), ale žena v křesťanských dějinách hraje roli „úhelného kamene“ z pohledu pádu člověka].

Následně se prostřednictvím dalšího apoštolského listu Jana Pavla II. „Salvifici Doloris“ soustředí na to, jaký smysl má lidské utrpení a jaké má vazby ke zlu.

Dále prozkoumá na základě encykliky Lva XIII. „Humanum Genus“ to, jak se zlo ve světě šíří a jak je důležitá je pro křesťana vzdělanost v teologických naukách.

Při uvědomění si přítomnosti zla v dnešním světě se opře o audienční promluvu Pavla VI. ze dne 15. listopadu 1972 „Zbav nás od zlého“.

Na konec této kapitoly se podívá na fenomén zla očima druhého vatikánského koncilu a katechismu katolické církve.

⁴ JAN PAVEL II. *Kristus vás miluje: Jan Pavel II. mládeži*. Praha: PAULÍNKY, 2001. ISBN 80-86025-34-9 s. 64

⁵ Těchto možných pohledů je však pochopitelně mnohem více, např. pohled církev versus věřící (laik); církev versus světská veřejnost; teologický versus filosofický; hřích versus dobro. Tato práce se však z pochopitelných důvodů nemůže věnovat všem naznačeným možnostem, neboť každá z nich by mohla být tématem samostatného pojednání.

Takto metodologicky a teologicky ukotvení následně rozebereme dvě nejrozšířenější díla poslední doby na téma zla a satana – knihu E. Velly – O satanovi (biblicky, teologicky, prakticky) a C. S. Lewise – Rady zkušeného ďábla. Vellova kniha nám poslouží ke všeobecnému uvedení do daného tématu, knihu C. S. Lewise rozebereme kapitolu po kapitole (každý dopis) zvlášť a ukážeme si, jak na člověka dle jejího autora v dnešním světě působí zlo.

V závěru práce se pokusíme o syntetizující shrnutí a vyhodnocení zjištěných faktů.

1 Římskokatolická církev a problém zla

Než se pustíme do rozboru příslušných církevních dokumentů a literatury, je třeba zmínit biblické kořeny zla.

V dobách před vznikem knih Starého a Nového zákona cítil tehdejší člověk zvláštní numinózní pocity z různých projevů okolního světa, přírody, vesmíru (oblohy). Tyto pocity navozovaly bázeň, strach. Lidé se paradoxně báli i mrtvých, aniž by jim tito mohli v pozemském světě nějak ublížit. Cítili však, že za branami naší reality může být i svět jiný, nadpřirozený a v něm mohou „žít“ bytosti, které tyto pocity navozují. Na základě určité nevysvětlitelnosti dějů v přírodě, které člověk vnímá negativně (bouře, blesky, silné větry, zemětřesení), viděli za tímto děním bytosti, které jsou zlé a ubližují. Určitému specifickému zlu byl přisouzen konkrétní démon a staré civilizace (Babylon, Sumer, Mezopotámie, Chaldejská říše, Persie) s těmito mýty ve svých náboženstvích pracovaly.⁶ Toto vidění jistým způsobem koreluje i s křesťanským pohledem – srov. T. Špidlík, který upozorňuje na „schopnost neviditelného světa „zjevit se“ symbolickým způsobem ve světě viditelném a současně obráceně také schopnost viditelného světa zjevovat stejnou symbolickou cestou svět neviditelný.“⁷ Odraz těchto starých mýtů, pověstí a bájí můžeme zaznamenat i ve Starém Zákoně a jeho knihách (např. biblická potopa odpovídá v některých svých aspektech sumerskému Eposu o Gilgamešovi). Výše zmíněné civilizace obklopovaly izraelský národ a ten během svých dějin určité příběhy vstřebal, zejména v dobách babylonského zajetí či v diasporách. Zde je tedy možno vidět určité počátky nauky o démonech a andělech v židovských písmech.

V souladu s pádem člověka lze v židovské démonologii zaznamenat i ženský prvek (Sukkubus, Lilith), který se odráží v prvních kapitolách knih Genesis, zejména ve stvoření ženy a jejího selhání v ráji. Zlý prvek v podání hada (svůdce) zde však není plně traktován, neboť, jak uvádí C. S. Lewis, existuje „posvátný příběh, který nebyl oficiálně zahrnut do vyznání víry, ale věří v něj celá církev. Příběh o tom, že člověk nebyl první, kdo se vzbouřil proti stvořiteli, že jistá bytost, starší a mocnější než člověk,

⁶ Viz např. ELIADE, Mircea. *Posvátné a profánní*. 2., přehlednuté a opr. vyd., v Oikúmené 1. Překlad Filip Karfík. Praha: Oikoymenh, 2006, 147 s. Oikúmené, sv. 125. ISBN 80-729-8175-7. a KELLY, Henry Ansgar. *Satan: životopis*. Vyd. 1. Praha: Volvox Globator, 2009, 250 s. Garuda. ISBN 978-80-7207-727-4.

⁷ ŠPIDLÍK, Tomáš a Marko Ivan RUPNIK. *Nové cesty pastorální teologie: krása jako východisko*. Vyd. 1. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2008, 656 s. ISBN 978-808-6715-971. s. 257

se dávno před ním stala odpadlíkem a nyní vládne světu tmy a je vládcem tohoto světa.“⁸

V dalších starozákonních knihách (Numeri, Job, proroci – např. Izajáš) se o zlu v plném slova smyslu ještě nehovoří, jde spíše o bytosti na úrovni žalobce, pokušitele, božího služebníka či soupeře. Čím více se však v dějinách izraelského národa přibližují novozákonní události, tím více se zlo na světě a v člověku projevuje, a tím více jsou tyto události nutností. V období „druhého chrámu“ jsou zmiňovány židovští zaříkavači (exorcisté – viz. Sk 19, 13-17); tento pozvolný vývoj negativních sil, jako by se konal ruku v ruce s nástupem moci zla na základě větší a větší hříšnosti světa a člověka v něm. Proto jsou novozákonní události nevyhnutelné. Nevyhnutelná je však také existence věčného ohně, pekla, ďábla, Satana z pohledu soteriologického a posledních „věcí“ člověka.

Nový zákon pak již hovoří o zlých duších, ďáblu, Satanu. Je to on, kdo pokouší Ježíše Krista při jeho čtyřicetidenním postu na poušti (Mt 4,1-11), Kristovy exorcismy a následné delegace této moci na učedníky (např. Mt 8,30-32), neboť Ježíš Kristus počítá s tím, že zlo na světě zůstane, a proto ho je třeba vymítat a bojovat s ním. O tom svědčí i Pavlův list do Efezu, v němž píše (Ef. 6,12): „Nevedeme svůj boj proti lidským nepřátelům, ale proti mocnostem, silám a všemu, co ovládá tento věk tmy, proti nadzemským duchům zla.“

1.1 *Mulieris Dignitatem* (apoštolský list papeže Jana Pavla II. „O důstojnosti a povolání ženy“ z 15. srpna 1988)

Jak již bylo v úvodu této práce zmíněno, je žena v dějinách člověka a v křesťanském náboženství „úhelným kamenem“.⁹ Pramatka Eva a bohorodička Maria jsou nesmazatelně spjaty s biblickým počátkem a hříchem (o tomto je pojednáno ve III. kapitole tohoto dokumentu). Pojdme se tedy podívat, co všechno se před námi v otázce zla otevírá, ponoříme-li se do „hloubky“ pastýřského listu *Mulieris Dignitatem*.

Církev vyznává, že „Člověk je stvořen ve stavu svatosti. Vlivem svodů zlého ducha však na samém počátku dějin zneužil své svobody, pozdvihl se proti Bohu

⁸ LEWIS, C. S. *Problém bolesti*. 2. vyd. Praha: Návrat domů, 2013, 157 s. ISBN 978-80-7255-284-9. s. 133

⁹ Toto označení je užito ne v biblickém christologickém smyslu.

a zatoužil dosáhnout cíle svého života mimo Boha¹⁰. Jde tedy o první hřích člověka, ženy a muže, ale nejde o hřích první vůči Bohu od prvopočátečního okamžiku stvoření. Zlo, entita, která svedla člověka (neboť „muž a žena jedno jsou“),¹¹ muselo být stvořeno a zhřešilo, či se postavilo proti Bohu, mnohem dříve, než svedlo člověka. Do celku stvoření je od prvopočátku vetknuto zlo a dějiny spásy člověka. Působí to rozporuplně a negativně, ale jak si později ukážeme, působí tento „dábelský rys“ „božsky“ (na základě lidského utrpení). Hřích člověka má na svědomí padlý anděl (d'ábel, satan). Stvoření andělských bytostí však v knize Genesis popisováno není.¹² První zmínka o těchto bytostech služebnících božích je v Gn 3,24: „Tak člověka zapudil. Východně od zahrady v Edenu usadil Cheruby s míhajícími se plamenným mečem, aby střežili cestu ke stromu života“.¹³

Další zmínka o andělech v Gn 6,1 „...viděli synové božští, jak půvabné jsou dcery lidské a brali si za ženy všechny, jimž se jim zachtělo...“¹⁴ a Gn 6,4 „... za oněch dnů, kdy synové božští vcházeli k dcerám lidským, a ty jim rodily, vznikaly na zemi zrudý...“¹⁵

Z tohoto plození ovšem vzešel svět Bohem odsouzen k potopě. Pokud zde myslíme bytosti duchové podstaty, vyvstává otázka jak spojení, z něhož se rodily jiné bytosti, mohla být uskutečněna? Je zde podobnost s Duchem svatým?

Andělé hřeší rozhodnutím své vůle, ne jako člověk, jemuž k tomu často slouží tělo. To anděl nemá. Je to hřích jiné podstaty. Chtěli si andělé těmito hříchy vydobýt nezávislost na Bohu? Ve stvoření je již dáno spojení slova s lidskou přirozeností (Ježíš

¹⁰ *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Vyd. 2, V KN 1. Překlad Oto Mádr. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, 603 s. ISBN 80-719-2467-9. s. 192-193

¹¹ *Mulieris dignitatem: Apoštolský list Jana Pavla II. o důstojnosti a povolání ženy u příležitosti Mariánského roku*. 1. vyd. Praha: Zvon, 1992. ISBN 978-807-1130-536. s. 7

¹² Katechismus katolické církve ovšem andělům věnuje celou kapitolu nazvanou Andělé (čl. 328-336 in: *Katechismus katolické církve*. Vyd. 2. [dopl. a opr.], V Karmelitánském nakl. 1. Překlad Josef Kolářek. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, 793 s. ISBN 80-719-2473-3. s. 96-98.

¹³ *Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih): český ekumenický překlad*. 17., (8. opr.) vyd. Překlad Miloš Bič, Josef Bohumil Souček, Jindřich Mánek. Praha: Česká biblická společnost, 2009, 1387 s. ISBN 978-80-87287-24-8.

¹⁴ Tamtéž.

¹⁵ Tamtéž.

Kristus). Andělé znali toto tajemství vtělení, proto je zřejmě pobuřovalo, že Bůh dal přednost člověku a ne jim.

V. C. Pospíšil uvádí: „Dábel v sobě ničí obraz trojice. Likviduje svou osobovost, schopnost být ve společenství. Z toho vyplývá negace Ducha Svatého, čili Anti-Duch.“¹⁶ Nabízí se však otázka – může existovat jako osoba? Podobně jako Ježíš Kristus v Nejsvětější Trojici? Dle Pospíšila ne: „Je tedy Anti-Kristem, Anti-Synem, Anti-Osobou. Bytost zla je na ontologické rovině nevystižitelná, proto neexistuje v Písmu Svatém definice ani popis, pouze analogie d'áblový existence. Na samé hranici nebytí pravé zlo ve formě radikálního odmítnutí Boha vyžaduje vysokou míru sebevlády, asketismu, aby se tvor vrcholně realizoval v odmítnutí stvořitele a spasitele.“¹⁷ Z toho vyplývá, že dábel je krásná andělská bytost a ne hrůzostrašná zrůda znázorněná v dějinách lidstva a umění.

V Janově evangeliu se píše: „Na počátku bylo slovo, to slovo bylo u Boha, to slovo bylo Bůh. To bylo na počátku u Boha.“ (Jn 1,1-4). Slovo boží a vtělení slova dává najevo přítomnost Ježíše Krista již ve stvoření. Ve stvoření je také dána porážka zla na kříži, tedy i zlo. Z těchto dogmatických pravd vyplývá, že zlo slouží Bohu. „Řekl jim: „Viděl jsem, jak satan padá z nebe jako blesk.“ (Lk 10,18). Ježíš Kristus jej tedy viděl padat u otce – Boha (v hypostatické unii). Shrneme-li tato všechna fakta, vyplývá jednoznačný verdikt: dobro i zlo bylo již ve stvoření, proto je se zlem počítáno a zamýšleno v budoucím plánu člověka.

K tomu E. Krumpolc: „Univerzální boží prozřetelnost však nevylučuje existenci zla ve světě. Fyzické zlo není zlem ve vlastním smyslu, nýbrž jen důsledkem omezenosti stvořeného. Jediné zlo ve vlastním smyslu je zlo morální hřích a to jako nepořádek vzhledem k poslednímu cíli, když byl spáchán svobodně vědomým a svobodným tvorem. Existence zla ve světě představuje pro mnohé lidi pohoršení a někdy taky argument proti boží prozřetelnosti, ba dokonce proti samotné existenci

¹⁶ Pospíšil, Václav Ctirad. *Systematicko-teologický přístup k problematice dábla a jeho mimořádnému působení*. Studia theologica: teologický časopis Cyrilometodějské teologické fakulty Univerzity Palackého a Teologické fakulty Jihočeské univerzity ve spolupráci s Teologickou fakultou Trnavské univerzity. 2012, roč. 14, č. 4, s. 204-239. ISSN 1212-8570.

¹⁷ Tamtéž.

Boha. Zapomíná se však, že potlačení všeho zla ze strany Boha by vedlo ke zničení veškeré svobody tvorů a tedy také k podstatnému zmenšení jejich dobra.“¹⁸

Krumpolc také uvádí, že člověk je na Bohu absolutně závislý a že zlem je popírání tohoto faktu: „Nepřijmout tuto skutečnost, nerespektovat etické zákony, uzavírat se ve svém egoismu znamená zneužívat vlastní svobody a uzavírat si cestu k vlastnímu rozvoji a k dosažení posledního cíle.¹⁹ Nabízí také další možnou odpověď na otázku smyslu existence zla: „Proč existuje zlo, proč mu nezabrání Bůh, jestliže existuje? Jestliže inteligentní život je nutně také „svobodou“, pak to, co vzniká v procesu vývoje vesmíru jako inteligentní, nemůže nezakusit jak přijetí svého ustavujícího vztahu ke svému stvořiteli, tak i jeho odmítnutí. Opravdový rozvoj člověka je úzce vázán na možnosti řešení, které mu stvořitel nabízí.“²⁰

K vývoji člověka a vesmíru je zřejmě potřebné zlo, které svobodu ovlivňuje (a svoboda jeho), neboť nic se neděje náhodou (boží osudovost): „Bůh dal člověku svobodu, aby jejím užíváním pokračoval v božím díle, aby byl božím zástupcem na zemi, aby pracoval pro rozvoj, povznesení a přežití stvořeného vesmíru.“ Toto odpovědné užívání lidské svobody je „záměrem, pro který člověk byl stvořen k božím obrazu, totiž aby umožnil stvořenému vesmíru přežít, a to v míře, v níž vesmír prostřednictvím člověka a v člověku přesahuje sám sebe.“²¹ Lze tedy říci, že člověk musí být pozorovatelem božího díla, jinak by nemělo smysl. Stvoření člověka je tedy „...zvláštní dar Stvořitele“[...] „ale i počátek povolání obou k účasti na vnitřním životě samého Boha.“²²

Vstup zla, potažmo d'ábla do dějin lidstva popisuje biblická kniha Genesis, kde se píše o „zchytralosti“ hada, který svedl k prvotnímu hříchu Evu (Gn 3,1): „Onen první hřích je hřích člověka, kterého bůh stvořil jako muže a ženu. Je to také hřích prarodičů,

¹⁸ KRUMPOLC, Eduard. *Antropický princip v dialogu mezi přírodními vědami, filozofií a teologií*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006, 214 s. ISBN 80-244-1523-2. s. 91

¹⁹ Tamtéž s. 109.

²⁰ Tamtéž s. 109.

²¹ Tamtéž s. 139.

²² *Mulieris dignitatem: Apoštolský list Jana Pavla II. o důstojnosti a povolání ženy u příležitosti Mariánského roku*. 1. vyd. Praha: Zvon, 1992. ISBN 978-807-1130-536.

s nímž je spjat jeho dědičný ráz.²³ Oproti člověku však nemůže být chytřejšího tvora na zemi, proto chytrost, kterou had svedl ženu, byla způsobena jiným Duchem, padlým andělem. „Hospodin Bůh dal vyrůst ze země všemu stromoví žádoucímu na pohled,²⁴ s plody dobrými k jídlu, uprostřed zahrady pak stromu života a stromu poznání dobrého a zlého.“ (Gn 2,9).

Bůh dává člověku okusit svobodu volby, upozorňuje jej na to, co mu přinese neuposlechnutí jeho ochranného příkazu: „Ze stromu poznání dobrého a zlého však nejez. V den kdy bys z něho pojedl, propadneš smrti.“ (Gn 2,17). Této svobody však zneužije ďábel a vede člověka k prvotní vzpouře proti Bohu, k prvotnímu hříchu: „Bůh však ví, že v den, kdy z něho pojíte, otevřou se vám oči a budete jako Bůh znát dobré a zlé....“ (Gn 3,5)

Ze všech uvedených faktů vyplývá, že Bůh zná budoucnost – ta je dána stvořením (nahlédne do své budoucnosti – paradox Božích atributů) a že když Bůh tvořil tyto plody poznání dobrého a zlého, už muselo zlo existovat.²⁵

Již v těchto prvních kapitolách knihy Genesis je však také jako protiváha zlu ohlášeno narození vykupitele a spasitele prarodičkou Krista, tedy první radostná zvěst = Protoevangelium.²⁶ „Mezi tebe a ženu položím nepřátelství i mezi símě tvé a símě její. Ono ti rozdrtí hlavu a ty jemu rozdrtíš patu.“ (Gn 3,15)

Protože Bůh musel při stvoření počítat s pádem andělů i člověka, mohou duše trpících na sobě pracovat pro dobro Boha a sebe samých či stvořeného vesmíru, přiblížit se království nebeskému. Touto zmínkou o utrpení můžeme plynule přejít k dalšímu dokumentu, apoštolskému listu Jana Pavla II., nazvanému SALVIFICI DOLORIS

²³ *Mulieris dignitatem: Apoštolský list Jana Pavla II. o důstojnosti a povolání ženy u příležitosti Mariánského roku.* 1. vyd. Praha: Zvon, 1992. ISBN 978-807-1130-536. s. 17

²⁴ Zde vstupuje „do hry“ pokušení.

²⁵ To evokuje otázku – skrývá se v nevědomosti život věčný? Jak to bylo Bohem zamýšleno? Co by se bylo bývalo stalo s lidstvem, kdyby prvotní hřích neexistoval? Tyto otázky jsou však ryze spekulativní povahy a nesouvisejí s tématem naší práce.

²⁶ Viz *Mulieris dignitatem: Apoštolský list Jana Pavla II. o důstojnosti a povolání ženy u příležitosti Mariánského roku.* 1. vyd. Praha: Zvon, 1992. ISBN 978-807-1130-536. s. 17

(Apoštolský list Jana Pavla II. O KŘEŠŤANSKÉM SMYSLU LIDSKÉHO UTRPENÍ z 11. února 1984).²⁷

1.2 *SALVIFICI DOLORIS*

Tento list zkoumá, jaký smysl má lidské utrpení: „Radost přichází z pochopeného smyslu utrpení. [...] „...ve svém srdci pochopí spasitelný význam utrpení.“ [...] „utrpení nelze oddělit od pozemského života člověka.“²⁸ a jaké má vazby ke zlu. Než se však k němu dostaneme, začneme poněkud šířeji. Dogmatically znějící pasáž „Na počátku bylo slovo, to slovo bylo u Boha, to slovo bylo Bůh“ (Jan 1,1–2), v nás opět vyvolává otázky o božím plánu. Než došlo ke vtělení slova skrze neposkrvněné početí panny Marie, byl Ježíš Kristus ve stvoření. Ve stvoření byla od prvopočátku i porážka zla na kříži, tedy i zlo a utrpení.²⁹

U Lukáše čteme „Viděl jsem, jak Satan padá z nebe jako blesk“ (Lk 10,18). Ten poté způsobil pád člověka. Z daného vyplývá, že nejen zlo (viz předchozí kapitola této práce), ale i utrpení a vykoupení vetknul Bůh otec do stvoření.³⁰

Potvrzení těchto událostí můžeme číst v knize Job: „...ale já vím, že můj obhájce žije...“ (Job 19,25) Obhájce skrze utrpení, vysvobození a vykoupení.³¹ Starozákonní utrpení Joba evokuje předzvěst utrpení Krista: „...jeho utrpení je utrpením nevinného, a to má být chápáno jako tajemství, jež člověk svým vlastním rozumem není s to pojmout.“³² Bůh dopustil zakoušet Joba na výzvu Satana, neboť věděl, jak tato zkouška víry dopadne.³³ Kniha Job odkrývá pohled na starozákonní působení Satana. Jako

²⁷ *Salvifici doloris: apoštolský list O křesťanském smyslu lidského utrpení z 11. 2. 1984.* 1. vyd. Praha: Zvon, 1995. ISBN 978-807-1131-519.

²⁸ Tamtéž s. 5

²⁹ Srov. Kol. 1, 15-20.

³⁰ Srov. ZJ 12,1-6.

³¹ Viz dimenze vykoupení in: *Salvifici doloris: apoštolský list O křesťanském smyslu lidského utrpení z 11. 2. 1984.* 1. vyd. Praha: Zvon, 1995. ISBN 978-807-1131-519. s. 12

³² Tamtéž s. 10

³³ Viz Iz 53, 1-12

protivník a žalobce musí vždy požádat Boha o svolení pokoušet, měl tedy přístup k Bohu.³⁴

Bůh ví o každém Satanově pokusu působit lidem těžkosti a utrpení. Přesto se člověk často táže, proč spravedlivý trpí a mnohé utrpení nedává smysl? Odpověď, proč Bůh toto vše dopouští, přesahuje rámec našeho chápání. Jediné člověkem pochopitelné vysvětlení je skrze utrpení Krista na kříži. Vykupitel trpěl místo člověka a pro člověka, proto si člověk ve svém životě musí utrpení a bolest připomínat a prožívat. Je to cena za naše vykoupení.

Lidské utrpení nemusí být vždy trestem za hřích. V prvním listě Korint'ánům čteme: „Nevíte, že vaše těla jsou údy Kristovými?“ (1 Kor 6,15) Jestliže naše těla trpí, jsme-li pokoušeni zlem, trpí i celá církev. Obdobně v epištole Kolosanům: „Proto se raduj, že nyní trpím za vás a to co zbývá do míry utrpení Kristových, doplňuji svým utrpením za jeho tělo, tj. církev.“ (Kol 1,24).

Utrpení je svou podstatou zakoušením zla, a to nás formuje: „...podle křesťanského způsobu myšlení je skutečnost utrpení vysvětlována zlem, které je vždy nějakým způsobem vztahováno k dobru“.³⁵ Kristova církev se zrodila z utrpení. Z bolesti fyzické, bolesti duševní. Mravní utrpení se přenáší do těla, a to působí na celý organismus v osobním i církevním rozměru, v tomto utrpení si uvědomujeme sami sebe, svůj život, smrt a naději. Vzorem v tom nám je Kristus: „Což nemám pít kalich, který mi podal otec? (Jan 18, 11)“³⁶ Každému z nás je předán „kalich“ našeho života k naplnění božího díla, abychom ho vypili do dna.

Ježíš Kristus svým spasitelským dílem vypuzuje z lidských dějin nadvládu hříchu, ale hřích, zlo i smrt stejně na tomto světě zůstávají a zdá se, že v dnešních dnech působí ve větší míře. Boží čin sice otvírá cestu k věčnému životu, ale zlo je zde stále ponecháno jako zkouška svobody člověka. Utrpení ponechal Bůh na světě, aby

³⁴ Viz ZJ 12,10; Zach 3,1-2.

³⁵ *Salvifici doloris: apoštolský list O křesťanském smyslu lidského utrpení z 11. 2. 1984.* 1. vyd. Praha: Zvon, 1995. ISBN 978-807-1131-519. s. 7

³⁶ Tamtéž s. 13

vzbuzovalo lásku, soucit, úctu, tajuplnost a něco málo strachu... – je to svého druhu zkouška (analogicky byl zkoušen v dějinách světa vyvolený Izraelský národ).³⁷

Platí, že utrpení kříže se stalo pramenem, z jehož nitra potečou proudy živé vody.³⁸ Jak hluboce je v každém člověku uložena vzpomínka na „živou“ a „mrtvou“ vodu, potvrzují pohádky většiny národů tohoto světa, avšak „jen Ježíš Kristus je schopen obsáhnout velikost zla skrytého v lidském hříchu.“³⁹

Navzdory výše uvedenému se dodnes u pohanských národů, hlavně na Balkáně, udržel rituál „pojídače hříchu“, jehož účelem je přenechání hříchu umírajícího na tomto světě jinému žijícímu člověku, který na sebe tuto „tíhu“ dobrovolně bere. Toto také připomíná starou ruskou tradici „zповídání se syré matičce zemi“, aby byla po smrti člověku lehká. Připomeňme také starý liturgický zvyk při exorcismech – plivání na vyháněné zlo směrem na západ.⁴⁰ Zakořeněná spiritualita venkova, mýty a legendy jsou součástí křesťanského folkloru stejně jako odpohanštěné mýty a rituály vstřebané křesťanstvím. Na této úrovni lze chápat nutnost lidské potřeby dát ďáblu místo nejen ve stvoření světa a vysvětlení původu zla, potřeby nalézat příčinu věcí. Je však nutno podotknout, že pravým zdrojem smyslu utrpení je boží láska.

S utrpením a zlem je spjat i duševní a duchovní růst člověka. Je to Tvůrčí proces a v jeho centru nachází člověk sám sebe, svoji hlubokou spiritualitu. „Tím, co má ve svém nitru (*člověk*), převyšuje vesmír věcí; do těchto hlubin se vrací, když vstupuje do svého srdce, kde ho očekává Bůh, který zkoumá srdce, a kde on sám před Bohem rozhoduje o svém osudu.“⁴¹

Tato cesta se jeví temná, tajemná, neznámá, ale jak víme, na konci temnoty je světlo, světlo dobra, Ježíš jako Lucifer, Světloňoš, Jitřenka: „Já jsem potomek z rodu Davidova, jasná hvězda jitřní.“ (Zj 22,16) „Tím se nám potvrzuje prorocké slovo

³⁷ Viz 2 Mak 6,12.

³⁸ Viz Jan 7,37-38.

³⁹ *Salvifici doloris: apoštolský list O křesťanském smyslu lidského utrpení z 11. 2. 1984.* 1. vyd. Praha: Zvon, 1995. ISBN 978-807-1131-519. s. 14

⁴⁰ Viz ŠPIDLÍK, Tomáš. *Prameny světla: (příručka křesťanské dokonalosti)*. Vyd. 3. (v nakl. Refugium). Velehrad: Refugium Velehrad-Roma, 2005. ISBN 80-867-1534-5. s. 324

⁴¹ Dokumenty II. vatikánského koncilu. Vyd. 2, V KN 1. Překlad Oto Mádr. Kostelní Vydří: Karmelit, 2002, 603 s. ISBN 80-719-2467-9. s. 193

a činíte dobře, že se ho držíte, je jako svíce, svítící v temném místě, dokud se nerozžehne den a Jitřenka vám nevzejde v srdci.“ (2 Petr 1,19). V potaz však také musíme brát, že: „Sám Satan se převléká za Anděla světla“ (2 Kor 11,14), je tedy nutno vždy pečlivě rozsuzovat, není-li ono světlo světlem falešným světlem zla. Danou dualitu jasně popisuje Mircea Eliade ve svém spise *Mefisto a androgyn*: „Člověk má povinnost konat dobro a bojovat proti zlu. Co je pravda ve věčnosti, není nutně pravda v pozemském životě. Tento svět vznikl porušením počáteční jednoty. Existence tohoto světa stejně jako existence v tomto světě předpokládá oddělení temnot od světla, rozdíl mezi dobrem a zlem, volbou a napětím.“⁴²

Kardinál Tomáš Špidlík ve svém díle *Prameny světla* píše: „Dodnes v nás žije hřích prvních lidí a dopadá na nás tíha lidských hříchů. Neseme jejich důsledky jako nemoci, zlé náklonnosti, světové pohromy, utrpení. Tatáž nenávist a tytéž hříchy však tíží i nás, protože žijeme v Kristu.“⁴³ Srdce člověka stvořil Bůh, vložil do něho touhu po dobru a lásce, obnovil je v Duchu Svatém. Zlo tedy přichází odkudsi z venku, od ďábla, ze zkaženého světa, ale Bůh je připouští k tomu, aby se stalo nakonec příležitostí k dobrému. Na tento aspekt poukazuje opět i Eliade v již citovaném díle: „Mefisto bojuje proti dobru, ale nakonec dobro vytváří. Tento démon popírající život je nicméně spolupracovník boží. Proto ho Bůh ve svém božském tušení rád sesílá člověku jako společníka.“⁴⁴

Apoštolský list uvádí: „Evangelium o utrpení je psáno nepřetržitě a neustále promlouvá slovy podivuhodného protikladu: prameny boží síly vyvěrají právě z lidské slabosti.“⁴⁵ Obdobně konstatuje i Krumpolc, že mravní slabost člověka, jeho zranitelnost a křehkost mají za následek tolik fyzických i morálních zel, že vyvolávají mnoho otázek nad smyslem existence člověka a vesmíru: „Avšak Bůh tím, že se vtělil do lidských dějin, proměňuje každé lidské utrpení ve své „božské utrpení“ a tím

⁴² ELIADE, Mircea. *Mefisto a androgyn*. Vyd. 1. Překlad Jiří Vízner. Praha: Oikoymenh, 1997, 173 s. Oik. ISBN 80-860-0551-8. s. 76

⁴³ ŠPIDLÍK, Tomáš. *Prameny světla: (příručka křesťanské dokonalosti)*. Vyd. 3. (v nakl. Refugium). Velehrad: Refugium Velehrad-Roma, 2005. ISBN 80-867-1534-5. s. 296

⁴⁴ ELIADE, Mircea. *Mefisto a androgyn*. Vyd. 1. Překlad Jiří Vízner. Praha: Oikoymenh, 1997, 173 s. Oik. ISBN 80-860-0551-8. s. 64

⁴⁵ *Salvifici doloris: apoštolský list O křesťanském smyslu lidského utrpení z 11. 2. 1984*. 1. vyd. Praha: Zvon, 1995. ISBN 978-807-1131-519. s. 22

osvobozuje člověka i vesmír od každého zla a přivádí je ke konečnému naplnění.“⁴⁶ Při utrpení na základě zla je proto vždy vyhlídka na nový začátek, na nové světlo: „Skrze Krista a v Kristu se osvětluje záhada bolesti a smrti.“⁴⁷ Příkladem může být i utrpení panny Marie u paty kříže, její mlčení a přijetí božího osudu: „...dosáhlo Mariino utrpení spolu s utrpením Ježíšovým vrcholu.“⁴⁸ Smrt milovaného syna je i její smrtí, jejím utrpením. Povstala z něj však spása celého světa.⁴⁹ V Písmu pak nacházíme ujištění, že Bůh je svrchovaným pánem nade vším: „Já vytvářím světlo a tvořím tmu, působím pokoj a tvořím zlo, já Hospodin konám všechny tyto věci.“ (Iz 45,7) U vědomí tohoto faktu pak sv. apoštol Pavel píše: „Proto neklesáme na mysli: i když navenek hyneme, vnitřně se den ze dne obnovujeme. Toto krátké a lehké soužení působí přenesmírnou váhu věčné slávy nám, kteří nehledíme k viditelnému, nýbrž k neviditelnému. Viditelné je dočasné, neviditelné však věčné.“⁵⁰

1.3 HUMANUM GENUS

Trochu jiný pohled církve na otázku zla, jeho výskytu a působení a následné obrany proti němu můžeme pozorovat v encyklice papeže Lva XIII. – *Humanum Genus* z roku 1884. Ta reaguje na vzestup zla prezentovaného tzv. svobodným zednářstvím. Lidské dějiny jsou (již od 15. století) poznamenány hnutím či „filosofií“ a následně i praktikami tohoto uskupení. Církev v něm brzy vycítila soupeře, který se snažil její autoritu podryvat a rozdělil svět zcela viditelně na dva tábory označené církví na království Boží a království Satanovo. Na dvě tajemná těla, tajemné tělo d'áblovo – Zednáři – a tajemné tělo církve s jejími údy: „...toto dvojí království, jež se podobá

⁴⁶ KRUMPOLC, Eduard. *Antropický princip v dialogu mezi přírodními vědami, filozofií a teologií*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006, 214 s. ISBN 80-244-1523-2. s. 157

⁴⁷ Dokumenty II. vatikánského koncilu. Vyd. 2, V KN 1. Překlad Oto Mádr. Kostelní Vydří: Karmelit, 2002, 603 s. ISBN 80-719-2467-9. s. 200

⁴⁸ *Salvifici doloris: apoštolský list O křesťanském smyslu lidského utrpení z 11. 2. 1984*. 1. vyd. Praha: Zvon, 1995. ISBN 978-807-1131-519. s. 20

⁴⁹ Viz POSPÍŠIL, Ctirad V. *Maria - mateřská tvář Boha*. V Kostelním Vydří: Karmelit, 2004, 71 s. Mal, sv. 1. ISBN 80-719-2949-2.

⁵⁰ Viz 2 Kor 4,16-18.

dvěma obcím, řízeným protichůdným zákonodárstvím a sledujícím protichůdné cíle...“⁵¹ Proč je svobodné zednářství takto označeno?

Cestu svobodného zednářství bych rozdělil do dvou směrů – „politického“ a „duchovně – symbolického“. *Směr politický*: Proniknutím svých členů do nejvyšších řad státního aparátu a moci chtějí zednáři ovládat a prosazovat své zájmy – „odvahou a lstí pronikla do všech odvětví státního života a nabyla takové moci, že jak se zdá, již státy téměř ovládla“.⁵² Dále úsilím o odtržení státu od církve chtějí vyčlenit církev z výchovy mládeže, změnit podstatu manželských svazků a to jako základ státu a řídit vše bez Boha a církve. Lstí chtějí také využít božího mystična pro rozvoj své základny a následné hierarchie – to však již je *směr duchovně – symbolický*: Tajné rituály svobodného zednářství jsou syntézou různých starých civilizací s jejich náboženstvími, symbolikou či filosofiemi (Egypt, Řecko, Sumer, židovství, pohanství i křesťanství), vše je zahaleno tajemstvím a postaveno na dualistickém pojetí světa jako u manicheismu (odtud ona již zmiňovaná „dvě těla“). Encyklika proto hovoří o temnotě tajného spiknutí: „v dnešní době je však zřejmé, že stoupenci zla vcházejí ve spiknutí a za vedení a podpory tzv. zednářů – svazu, jež je široko a daleko rozvětven a má pevnou organizaci – šikují se k rozhodnému boji.“ [...] „... je naší povinností upozornit na nebezpečí, ukázat na nepřítel a podle svých možností čelit jejich záměrům a taktice...“⁵³

Svatý Tomáš Akvinský ve svém rozsáhlém díle hovoří také o dvou důsledcích a působitích zla ve světě. Jedná se o peklo a o temné ovzduší (říše tmy v tomto světě)⁵⁴ viz. Ef 6,12, 1 Petr 5,8 („...a hledá, koho by pohltil“). Tato temnota tajemného těla ďáblova a jeho „andělé“ navenek působí jako „nová cesta“, jako „andělé světla“ a počátek nové éry pro člověka bez Boha! Postavit podstatu světa na naturalismu a ve

⁵¹ Humanum Genus: Encyklika papeže Lva XIII. *VENDÉE: hlas integrálního katolicismu* [online]. [cit. 2014-01-02]. Dostupné z: <http://www.vendee.cz/texty/humanum.html>

⁵² Tamtéž

⁵³ Tamtéž

⁵⁴ Zde si lze vypomoci moderní kosmologií, která přišla s konceptem temné hmoty – ta drží vesmír pohromadě. Vesmír si je možno představit jako pórovitou houbu, jejímiž „dutinami“ jsou galaxie, galaktické kupy, mlhoviny. Někde v nekonečné dáli vesmíru působí síly, které k sobě „dutiny“ přitahují, čímž se vesmír neustále rozpíná (analogicky tomu zlo neustále ovlivňuje, přitahuje a svádí člověka). Tato síla nakonec vesmír a vše v něm roztrhá a oddálí natolik, že každá jednotlivá část bude vržena do samoty a temnoty jako v pekle.

vrcholných stupních hierarchie zednářstva i na supranaturalismu (ve směru pokládat vše na světě za projevy d'ábelského působení z pozice zvířecí animality člověka, která má rysy d'ábelskosti a taktiky lovu či boje) je vlastně popřením prvotního hříchu člověka a jeho nahrazením přirozeným pudem; proto je dle zednářů přirozený stav člověka hříšný – člověk za své zlo nemůže, jeho svoboda je zlo samo. Výslednicí daného je pro zednáře pocta „velkému architektu vesmíru – Luciferovi“ (tím se vracíme k již zmíněnému obrazu anděla světla): „...úplně potírají boží zjevení, neuznávají žádné náboženské dogma...“ [...] „... popírají, že otec lidského pokolení zhřešil, a proto se domnívají, že svobodná vůle není vůbec oslabena a nakloněna ke zlému!“⁵⁵

Celá filosofie svobodného zednářství je tedy postavena na „dvojí důraznosti“, dualismu, v němž je zlo samostatnou, Bohu nepoddanou entitou. Již tím se po právu stává bludným učením. Za všemi myšlenkami svobodného zednářství se tedy skrývá „d'áblova lest“, a jak prohlásil „prokletý básník“ Charles Baudelaire – „největší tato d'áblova lest spočívá v tom, že se snaží přesvědčit, že vůbec neexistuje“.⁵⁶

Encyklika humanismu Genus v mnohém hovoří o důležitosti vzdělání všeho lidu v otázkách katolické víry, aby bylo křesťanstvo řádně připraveno na odhalení a boj proti těmto silám, neboť zednáři: „snadno oklamávají lidi prostoduché a neobezřetné...“⁵⁷ O svobodném zednářství by mohla být napsána nejedna rozsáhlá práce, nicméně jako příklad jiného úhlu pohledu na fenomén zla je toto dobrým příkladem. Na závěr této kapitoly připojuji modlitbu již zmíněného papeže Lva XIII. K svatému Michaelovi: „Svatý Michaeli archanděli, opatruj nás v boji proti zlobě a úkladům d'áblovým, budiž nám ochranou. Přikážíž jemu Bůh, pokorně prosíme: A Ty, kníže vojska nebeského, uvrhni Satana a jiné duchy zlé, kteří ke zkáze duší světlem obcházejí, božskou mocí do propasti pekelné. Amen.“

⁵⁵ Humanum Genus: Encyklika papeže Lva XIII. *VENDÉE: hlas integrálního katolicismu* [online]. [cit. 2014-01-02]. Dostupné z: <http://www.vendee.cz/texty/humanum.html>

⁵⁶ HUBER, Georges. *Odstup, satane!*. 2. vyd., V KNA 1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2012, 103 s. Orientace (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 978-80-7195-581-8. s. 69

⁵⁷ Humanum Genus: Encyklika papeže Lva XIII. *VENDÉE: hlas integrálního katolicismu* [online]. [cit. 2014-01-02]. Dostupné z: <http://www.vendee.cz/texty/humanum.html>

1.4 ZBAV NÁS OD ZLÉHO

Již úvod této promluvy papeže Pavla VI. z 15. 11. 1972 se může snad i věřícím zdát příliš přímočarý, pravdu odkrývající a mnohým se toto tvrzení může jevit málo realistické, ale souvětí: „Jednou z největších potřeb církve je ochrana před zlem, jemuž říkáme ďábel.“⁵⁸ je v dnešním světě čím dál tím víc na místě.

Pokud pomíneme optimistický křesťanský pohled na svět a vesmír, zůstanou jako dominanty života zloba, krutost, utrpení a smrt. I po událostech kříže zlo na tomto světě působí a otázka rozdílu hříchu před ukřižováním Krista a hříchu po velikonočních událostech pro mnohé zůstává otevřena, protože Starý zákon na hřích a zlo pohlíží přece jen poněkud jinak než Nový zákon a i věřící se musí s tímto faktem vyrovnat. „Problém zla zůstává jedním z největších a stálých problémů lidského ducha, a to i po vítězství Ježíše Krista. Evangelista Jan píše: „Víme, že jsme z Boha, ale svět má v moci zlý duch.““ (1 Jan 5,19). Nicméně je stále důsledkem hříchu oddělení člověka od Boha, zdroje všeho života.⁵⁹

Papež Pavel VI. vyzývá k novému prostudování všeho, co se v katolické nauce zabývá zlem a ďáblem, aby se z toho mohl „boží lid“ neustále poučovat. Lidé se na jedné straně zla bojí, uzavírají se před ním, a proto s ním neumějí bojovat, na straně druhé je lstivost zlého ducha nevyzpytatelná, neboť je to bytost chytřejší než člověk, a bez Boha a víry se boj s ním vyhrát nedá. Paradoxem je, že čím víc člověk v Boha a Bohu věří, tím více je zlem pokoušen a padá na něj temnota.⁶⁰ Přesto je pro křesťana

⁵⁸ VELLA, Elias. *O satanovi: biblicky, teologicky, prakticky*. Kostelní Vydří: Karmelit, 2009, 247 s. Orientace (Karmelit. ISBN 978-80-7195-308-1. s. 232

⁵⁹ Tento fakt reflektuje umělecky přesvědčivě ve své básni ZDROJ výtvarník a básník František Roman Dragoun: Ze zdroje, odkud světy srší / a do věčnosti rotují, / varhany bouří, jásej v duši / a všech svých hříchů lituji. // Ze zdroje, odkud život září, / východy sluncí ve zlatě, / čiň vše s láskou, ať se ti daří / a tvoje dílo pozná tě. // Ze zdroje s hukotem se řítí / myšlenek čistých vodopád, / viděl jsi moře, prozradí ti / i ty se můžeš mořem stát. // I ty, i já, i já, i ty, i my, i vy / se můžem mořem stát. / I ty, i já, i já, i ty, i my, i vy / my můžem lásku dát. // Ze zdroje národ má své syny / a taky dcery, vavřín ve vlasech, / oči z hvězd a tělo z hlíny / uhnětu, jen mě tvořit nech. // A co když v solný sloup se změní / čas, který zpět se ohlédne? / Ze zdroje prýští světlo denní / láva, co v život dílo mění / z balvanů spících v poledne.

⁶⁰ Přímá existence zla se dozajista dá z katolického pohledu popřít (na základě víry v Boha), nicméně přistoupíme-li na myšlenku, že lež je zde od počátku, pak ďábel lže ve všem, o všem, a to i sám sobě. Jde o bytí na samé hranici nebytí. „Bytost zla je na ontologické rovině nevystižitelná, proto neexistuje v písmu definice ani popis.“ (Viz. *Studia theologica* 50, s. 217). „Můžeme také celkem oprávněně říci, že tajemství ďábla a zlých duchů je analogicky přirovnatelné k existenci „černé díry“ v kosmu, již sice

stále závazná maxima přemáhat zlo dobrem, což je však v dnešním světě pokřivené morálky a etiky úkol nesnadný.

1.5 II. vatikánský koncil

Fenomén zla se objevuje také v dokumentech II. vatikánského koncilu. Tento v dějinách převratný koncil, se zabývá církví samotnou, důstojností člověka, jeho právy a svobodou. Vytyčil si však hlavní směr a to hlavně jako koncil „pastorační“. Má jistě mnoho co říci dnešnímu ateistickému světu a jeho ekumenická linka hlavně naznačuje „péči církve o lid“.

Tento koncil byl počátkem „nové doby“ církve, jejíž pastorační program pramení z ducha evangelia a předkládá světu opravdovou hodnověrnosti církve, která se pouští v novém světle do dialogu se světem a to i s těmi, kteří do církve nepatří. Toto je třeba činit na základě tradice církevních otců – tzv. „seménka slova“ (logos spermatikos). Pospíšil k tématu uvádí, že tento logos „se plně zjevil až v Ježíši Kristu, byl a je podle Justina určitým způsobem přítomen v každém člověku jako semeno v zemi. [...] Semena slova však představují pouze náznak, zárodek, či předobraz plného zjevení Božího Syna Ježíše Krista, proto pouze křesťané mají plnou znalost Slova.“⁶¹

Pro účely naší práce jsme se zaměřili na pastorální konstituci o církvi v dnešním světě „Gaudium et spes“ ze dne 7. 12. 1965). Ta ve svém úvodu sumarizuje dnešní stav světa a člověka v něm. Nahlíží na něj jako na negativní a vnímá jej ve dvou rovinách. První z nich vychází z filosofické etiky a jejího dnešního nepochopení až ztráty v dějinách.⁶² Druhá rovina (nazvěme ji „biblickou“) hovoří o vlivu zlého ducha či ďábla na člověka, jeho duši a svět.

Takřka vše s moderním člověkem spjaté, v sobě nese zlo: moderní život, věda, technologie, politika, války, terorismus, společenské a duševní otroctví (spjaté s tzv. manažerismem), nedůvěra, nepřátelství, zbytečné utrpení, násilná smrt – příčinou ale i obětí tohoto všeho je člověk, zaštiťující se přitom svobodou, resp. svobodnou vůlí. Této nevyrovnanosti a rozervanosti v srdci člověka pak zneužívá ďábel.

Je možno konstatovat, že i přes měnící se okolnosti světa má otroctví člověka po hříchu naději na spásu skrze Ježíše Krista. Vše kolem je božské, a to i lidé jiného vyznání či ateisté. Nelehká úloha však vyvstává před církví vést dialog s vědeckým

nemůžeme spatřit, protože nevydává žádné světlo, nicméně jsme sto ji odhalit na základě jejího poměru k okolnímu prostoru a dokonce dospět k popisu jejich základních fyzikálních charakteristik. Ďábel je tedy pomyslná „černá díra“. (Viz. *Studia theologica* 50, s. 216)

⁶¹ POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*. 4. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010, 462 s. Teologie (Karmelitánské nakladatelství. ISBN 978-80-7195-394-4. s. 137

⁶² Viz MACINTYRE, Alasdair C. *Ztráta ctnosti: k morální krizi současnosti*. Vyd. 1. Překlad Pavla Sadílková, David Hoffman. Praha: Oikoymenh, 2004, 332 s. Oik, Sv. 99. ISBN 80-729-8082-3.

pojetím vesmíru, který na základě nových a nových objevů doslova Boha popírá. Dnešní nadvláda člověka nad přírodou, jeho chamtivost přímo vyvolává pocit řízenosti zlem.

Pastorální konstituce proto klade čtenáři otázky: „Co je člověk? Jaký je smysl bolesti, zla, smrti, které přes všechny dosažený pokrok trvají? Nač ona vítězství, tak draze dosažená? Čím může člověk přispět společnosti a co od ní může očekávat? Co přijde po tomto pozemském životě?“⁶³ Jako jisté vodítko pak nabízí, že člověk „Zatím co na jedné straně zjišťuje, že je mnohostranně omezen, neboť je bytost stvořená, cítí na druhé straně, že je ve svých touhách neomezen a povoláný k vyššímu životu“.⁶⁴

Všechny konstituce, dekrety a deklarace II. vatikánského koncilu se o zlu, hříchu a ďáblu zmiňují celkem osmnáctkrát.⁶⁵ Zde předkládáme sumář s příslušnými citacemi z Písma:

Měli hlásat evangelium všemu stvoření a zvěstovat, že nás Boží syn svou duší a svým zmrtvýchvstáním vysvobodil ze satanovy moci (srov. Sk 26,18).⁶⁶

Rovněž Ježíšovi zázraky dokazují, že království už přišlo na svět: „Jestliže vyháním zlé duchy prstem Božím, pak už vám přišlo Boží království“ (Lk 11,20; srov. Mt 12,28).⁶⁷

Často ovšem lidé, oklamaní Zlým, upadli do pošetilých myšlenek, zaměnili Boží pravdu za lež a sloužili raději tvorům než Stvořiteli (srov. Řím 1,21 a 25), anebo žijí a umírají na tomto světě bez Boha a jsou vydáni napospas meznímu zoufalství.⁶⁸

Svou prací však působí, aby žádné dobré símě, které se najde zaseté v lidských srdcích a myslích nebo ve vlastních obřadech a kulturách národů, nejenom nezahynulo, nýbrž bylo ozdraveno, povzneseno a zdokonaleno k oslavě Boha, k zahanbení ďábla a ke štěstí člověka.⁶⁹

⁶³ Dokumenty II. vatikánského koncilu. Vyd. 2, V KN 1. Překlad Oto Mádr. Kostelní Vydří: Karmelit, 2002, 603 s. ISBN 80-719-2467-9. s. 189

⁶⁴ Tamtéž, s. 189

⁶⁵ Pospíšil (in: Pospíšil, Václav Ctirad. *Systematicko-teologický přístup k problematice ďábla a jeho mimořádnému působení*. Studia theologica: teologický časopis Cyrilometodějské teologické fakulty Univerzity Palackého a Teologické fakulty Jihočeské univerzity ve spolupráci s Teologickou fakultou Trnavské univerzity. 2012, roč. 14, č. 4, s. 204-239. ISSN 1212-8570. s. 222) sice uvádí sedmnáct výskytů, ale pro účely této práce chápeme i bolest a smrt jako zlo (viz předposlední odstavec výčtu a pozn. pod čarou č. 77).

⁶⁶ SC 6 in: Dokumenty II. vatikánského koncilu. Vyd. 2, V KN 1. Překlad Oto Mádr. Kostelní Vydří: Karmelit, 2002, 603 s. ISBN 80-719-2467-9. s. 135

⁶⁷ LG 5 tamtéž. s. 39

⁶⁸ LG 16 tamtéž. s. 52

⁶⁹ LG 17 tamtéž. s. 53

Tuto naději však nemají skrývat v hloubi duše, nýbrž projevovat ji také ve strukturách světského života trvalou konverzí a bojem „proti knížatům, proti těm, kteří svou říši tmy v tomto světě, proti duchům zla“ (Ef 6,12).⁷⁰

Ve víře a poslušnosti totiž zrodila na zemi Otcova syna, aniž poznala muže, zastíněna Duchem svatým, jako nová Eva, která nedopřála víru starému hadu, nýbrž ji věnuje, nijakou pochybností neporušenou, Božimu poslu.⁷¹

Ačkoliv uznával, že je mezi pšenicí naset koukol, rozkázal obojí růst až do žně, k níž dojde při skonání věku (srov. Mt 13,30. 40-42).⁷²

Proto poslal svého Syna v těle, jaké máme my, aby skrze něho vytrhl lidi z moci temnot a satana a v něm aby usmířil svět se sebou (srov. Kol 1,13; Sk 10,38).⁷³

Cokoliv z pravdy a milosti bylo vlivem tajemné Boží přítomnosti už u pohanských národů, to osvobozuje od zkázy zla a vrací jejich původci Kristu, který ruší ďáblovu vládu a staví se proti mnohotvárné zlobě hříchu. Proto všechno dobré, co je zárodečně uloženo v srdci a myslí lidí nebo v obřadech a kulturách národů, nejen se neničí, ale ozdravuje, povyšuje a dotváří k Boží slávě, k zahanbení zlého ducha a k štěstí člověka.⁷⁴

Potom jsou svátostmi křesťanského počátku vysvobozeni z moci temnot (srov. Kol 1,13).⁷⁵

Svět, o němž křesťané věří, že byl stvořen a je udržován Stvořitelovou láskou, který sice upadl do otroctví hříchu, ale ukřižovaný a zmrtvýchvstalý Kristus, jenž zničil moc Zlého, jej osvobodil, aby byl podle Božího plánu přetvořen a dospěl ke svému naplnění.⁷⁶

Člověk byl od Boha stvořen ve stavu svatosti. Na samém počátku dějin však zneužil z návodu Zlého své svobody, povstal proti Bohu a zatoužil dosáhnout svého cíle mimo Boha. Vždyť zkoumá-li člověk své srdce, poznává, že je nakloněn i ke zlému a zapleten do mnoha špatností; to nemůže pocházet od jeho dobrého Stvořitele.⁷⁷

Proto je člověk sám v sobě rozdělen. To je také důvod, proč se nám celý lidský život, individuální i kolektivní, jeví jako dramatický zápas mezi dobrem i zlem, mezi

⁷⁰ LG 35 tamtéž. s. 71

⁷¹ LG 63 tamtéž. s. 94

⁷² DH 11 tamtéž. s. 570

⁷³ AG 3 tamtéž. s. 468

⁷⁴ AG 9 tamtéž. s. 475

⁷⁵ AG 14 tamtéž. s. 480

⁷⁶ GS 2 tamtéž. s. 184

⁷⁷ GS 13 tamtéž. s. 192

světlem a tmou. Člověk vidí, že sám není schopen nápor zla doopravdy přemoci, takže se každý cítí jakoby spoután řetězy. Sám Pán však přišel, aby člověka osvobodil a posílil tím, že ho vnitřně obnovil a vyhnal knížete tohoto světa (srov. Jan 12,31), který ho držel v otroctví hříchu (Srov. Jan 8,34).⁷⁸

On je „obraz neviditelného Boha“ (Kol 1,15), (Srov. 2 Kor 4,4), je dokonalý člověk, který Adamovým synům vrátil podobnost s Bohem, prvotním hříchem pokřivenou.⁷⁹

V něm nás Bůh usmířil se sebou i navzájem (Srov. 2 Kor 5,18-19; Kol 1,20-22) a vytrhl nás z otroctví ďábla a hříchu, takže každý z nás může říci spolu s apoštolem: Boží Syn „mě miloval a za mě se obětoval“ (Gal 2,20).⁸⁰

Na křesťana jistě doléhá nutnost a povinnost bojovat v mnoha trápeních proti zlu a vytrpět i smrt; ale ve spojení s velikonočním tajemstvím, připodobněn Kristově smrti a posílen nadějí, jde vstříc vzkříšení (Srov. Flp 3,10; Řím 8,17).⁸¹

Skrze Krista a v Kristu se tedy osvětluje záhada bolesti a smrti, která nás mimo jeho evangelium drtí. Kristus vstal z mrtvých, svou smrtí zničil smrt a daroval nám život (Srov. Byzantskou velikonoční liturgii), abychom se stali syny v Synu a volali v Duchu: Abba, Otče (Srov. Řím 8,15; Gal 4,6; Jan 1,12 a 1 Jan 3,1).⁸²

Celé dějiny lidstva totiž prostupuje usilovný boj proti mocnostem temnot. Ten boj se zrodil na samém počátku světa a potrvá, jak řekl Pán (Srov. Mt 24,13; 13,24-30 a 36-43) až do poslední dne.⁸³

Téměř všechny dokumenty II. vatikánského koncilu jsou orientovány na morálku dnešního člověka a jeho postavení ve světě. Hodnotí se v nich životní podmínky, společnost, věda, stav náboženství, rodina, politika a konstatuje se, že rovnováha dnešního světa je narušena a nakloněna více ke zlu, nežli k víře v Boha a k dobru.⁸⁴ Nové cesty pastorace církve by ji měly vrátit zpět do rovnováhy a ukázat směr, kudy se dát, jak by měl katolický svět komunikovat se zbytkem populace vyznávajícím jiná náboženství.⁸⁵

⁷⁸ GS 13 tamtéž. s. 193

⁷⁹ GS 22 tamtéž. s. 199

⁸⁰ GS 22 tamtéž. s. 199-200

⁸¹ GS 22 tamtéž. s. 200

⁸² GS 22 tamtéž. s. 200

⁸³ GS 37 tamtéž. s. 210

⁸⁴ Tato myšlenka se jako nitka proplétá mezi řádky a vede nás k tezi, zdali je člověk sám schopen moderní svět zvládat, vyhnout se svodům zla – pocházejícího z něj samého, nebo zvenčí.

⁸⁵ Je zde tedy patrný určitý „jemný“ ekumenismus, který dříve Církev postrádala.

V dokumentech samotných se konkrétně o zlé entitě mnoho nepíše (celkem 18 x); její existence však vystupuje do popředí vždy, když se zamyslíme nad současným stavem člověka a Země. Všechny tyto dokumenty jsou samozřejmě v naprostém souladu s katechismem katolické církve.

1.6 Katechismus katolické církve

Předmět zkoumání této práce (andělé, hřích, zlo, ďábel) katechismus katolické církve (oproti dokumentům II. vatikánského koncilu) systematicky rozvádí, upřesňuje či specifikuje ve svých člancích s cílem poskytnout věřícímu bezpečnou oporu při naplňování cesty individuální spásy. Ve všem je však pochopitelně odkazováno na citace z Písma svatého.

Zpracovat katechismus z tohoto úhlu komplexně by znamenalo psát další samostatnou práci. Proto ve sledu biblických událostí poukážeme na následující okruhy: stvoření, andělé, pád andělů, člověk v ráji, prvotní hřích.

Pastorační a ekumenický duch dokumentů II. Vatikánského koncilu je v podstatě evangelizací a pomocí katechizmu katolické církve. Je třeba tuto normu k výuce zpřístupnit všem lidem – na základě duchovního dobra vycházejícího z dobra božího.

Na počátku tvoření viděl Bůh, že je vše dobré, jak čteme v prvních kapitolách knihy Genesis. Pak ale přišla vzpoura člověka proti stvořiteli a nastala změna. Člověk si do této doby ovládan Bohem v ráji neuvědomoval možnosti své svobody. Po ochutnání zakázaného ovoce si začal člověk přát, aby měl před Bohem něco čistě svého (mít svou duši jako svůj majetek) či mít ve vesmíru místo, které by patřilo jen člověku a ne Bohu. Uvědomění si svého vlastního „já“ bez Boha je však oddělení se od zdroje života v plnosti a znamená ztrátu určitých možností..., degeneraci.

Pádu člověka však předcházela pád andělských bytostí, které, i když o jejich stvoření Písmo Svaté nepíše přímo, můžeme přiřadit do části tvoření světa neviditelného.⁸⁶

Stvoření je však dílem celé nejsvětější trojice (viz. Jan 1,1-3; Kol 1,16-17), proto je za vším výše uvedeným cítit boží prozřetelnost, plánovitost a určitá nedokonalost či nedokončenost. Ježíšovo evangelium nám však zvěstuje, že veškeré konečné dokonalosti svět a člověk nabude až s druhým příchodem Ježíše Krista. Kvůli této dokonalosti dal Bůh lidem svobodu, aby v dějinách člověka pracoval k naplnění cíle, a ruku v ruce s touto svobodou dopouští Bůh zlo, neboť ví, že z něj vzejde dobro (do plánu spásy byl tedy zahrnut i pád člověka).

V článku č. 376 se píše „o prvotní spravedlnosti“ člověka a v článku č. 377 „o sebeovládání“ (nepodléhat žádostivosti). Toto odkazuje k vysvětlení stvoření

⁸⁶ *Katechismus katolické církve*. Vyd. 2. [dopl. a opr.], V Karmelitánském nakl. 1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, 793 s. ISBN 80-719-2473-3. s. 96

člověka, a to tím, že Bůh seslal na člověka (pokud se tak původní bytost dá nazvat) nový druh vědomí. Člověk pak byl celý prostoupen svým vědomím a měl možnost řídit svůj organismus. Toto vědomí ovládal člověk dokonale, takže mohl ovládat své orgány a i délku svého života. Mohl ovládat svou mysl i zvířata. Používal mozek o úplně jiné kapacitě a toto vše mu bylo „po pádu“ odejmuto.⁸⁷

Člověk ztratil možnost ovládat svůj organismus, tělesné orgány přestala řídit lidská vůle, která byla nahrazena biomechanickými zákony. Z daného vyplývá bolest, stárnutí, smrt a návrat ke zvířecím zákonům. Člověk byl tedy na počátku povznesen do jiné roviny bytí, avšak tu záhy ztratil. Z božího záměru ovšem vyplývá, že bylo třeba tuto harmonii člověku ukázat, neboť kdyby netušil to, jaký byl a jaký na sklonku časů tohoto světa může být, nic by ho nenutilo a nepohánělo k tomu, jak na sobě pracovat. Nicméně stále platí, že na této cestě člověku přispívá i zlo.

Toto znovu a znovu potvrzuje harmonii božího díla a záměru. Celý příběh geneze se však naplňuje až v Kristově evangeliu. O prvním hříchu andělských bytostí a prvotním hříchu člověka Bůh věděl (přesto se rozhodl vyzkoušet svobodu člověka), tak jako věděl, jak dopadne zkouška Joba před Satanem. „Hříchem našich prarodičů byla ztracena veškerá harmonie prvotní spravedlnosti, kterou Bůh ve svém plánu pro člověka zamýšlel.“⁸⁸

Podle tohoto článku (106) však také můžeme uvažovat o tom, že po pádu člověka Bůh vše přehodnotil a nastolil cestu „novou“ na základě své neomezené tvořivosti. Pokud však Bůh ve stvoření se zlem počítal, nemá Satan neomezenou moc nad člověkem, a musí tedy Bohu sloužit. Je-li Bůh a stvoření neskonale dobré, je dobré i zlo (člověk však tuto dobrotu nechápe, nerozumí Bohu, a proto ve svém životě volí zlo). Kdyby nebylo zlo, bylo by vše dobré, nebylo by pak třeba Boha a spásy, ale protože Bůh existuje, existuje i svoboda.

V katolické víře jde v první řadě o vyznání víry, boží zjevení a jeho předávání v Tradici a Písmu. Magisterium katolické církve předalo v Katechismu katolické církve věřícím manuál „jak víru žít“. O zlu se v něm píše 53krát, slovo démon zde zazní 7krát, ďábel, potažmo satan, se objeví 21krát. Začíná stvořením světa a člověka. Do tohoto prvopočátku spadá pád andělů a prvotní hřích. Od daného se vyvíjí mravnost člověka (ctnosti, hříchy), přirozený mravní zákon shrnutý v dekalogu. Zlo v Písmu svatém není abstraktní pojem. Jde vskutku o osobu zlého ducha, obráceného anděla, soupeře (viz. Jan 8,44; 1 Jan 5, 18-19). V knihách Nového zákona Ježíš Kristus za svého života vymítá zlé duchy a osvobozuje od nich. Jde o předzvěst konečného vítězství.⁸⁹

⁸⁷ Viz LEWIS, C. *Problém bolesti*. 2. vyd. Překlad Jana Pošmourná. Praha: Návrat domů, c2013. ISBN 978-80-7255-284-9. s. 77

⁸⁸ *Katechismus katolické církve*. Vyd. 2. [dopl. a opr.], V Karmelitánském nakl. 1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, 793 s. ISBN 80-719-2473-3. s. 106

⁸⁹ Viz *Katechismus katolické církve*. Vyd. 2. [dopl. a opr.], V Karmelitánském nakl. 1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, 793 s. ISBN 80-719-2473-3. Čl. 550

V událostech Kříže však Ježíš Kristus svého vítězství nad zlem již dosáhl a otevřel nám cestu. Další krok je na člověku.

Dlužno podotknout, že na to, jak rozsáhlým dílem Katechismus katolické církve je, v něm chybí určitý srozumitelnější návod, manuál vyzbrojující věřícího laika vědomostmi o zlu, ďáblu, satanovi a možnostech rozpoznání jeho působení, případně vědomostmi o možnostech účinného boje s ním. Dle Písma je totiž každý křesťan satanovým nepřítelem: „Tu se had na ženu rozlítíl a odešel, aby vedl válku proti ostatním z jejího potomstva.“ (Zj 12,17). Každý člen církve si tedy může po právu klást otázku, jak má v této válce čelit útokům zla, když platí slovo z První Janovy epištoly: „My víme, že jsme z Boha a že celý svět spočívá v moci Zlého.“ (1 Jan 5,19).

2 Ďábel pohledem E. Velly a C. S. Lewise

V této kapitole se zaměříme na dvě nejrozšířenější díla poslední doby napsané na téma zla a satana – knihu E. Velly – *O satanovi* (biblicky, teologicky, prakticky)⁹⁰ a knihu C. S. Lewise – *Rady zkušeného ďábla*.⁹¹

2.1 *Elias Vella*

Narodil se v ST. Paul's Bay na ostrově Malta. V roce 1965 ukončil studium teologie a katechetiky na lateránské universitě v Římě. Je členem menších bratří františkánů, na Maltě vyučoval dogmatiku, působil jako pro provinciál minoritů a byl arcibiskupským delegátem pro řeholní život. Z biskupského pověření je už více jak dvacet lat diecézním exorcistou a předsedou komise pro okultismus a satanismus. Neustále cestuje po celém světě s přednáškami, semináři, pořádá exercicie pro kněze, řeholníky a laiky.

V roce 2008 na základě svých zkušeností se zlem, ďáblem a vykonávání exorcismů sepsal všeobecné pojednávání na toto téma: *O Satanovi – biblicky, teologicky, prakticky*. Účelem této práce je tuto knihu analyzovat a porovnat ji s jiným dílem na podobné téma.

Svoji knihu Vella rozčlenil na sedm hlavních kapitol s názvy: Konspirativní mlčení; Ďábel – symbol nebo skutečnost?; Kdo jsou zlí duchové?; Ďábel nesedí se založenýma rukama; Obchází jako řvoucí lev a hledá, koho by pohltil; V plné zbroji proti Ďáblu; S Ježíšem nad Ďáblem vítězíme. Každá z těchto hlavních kapitol má mnoho podkapitol, ale uvádět je zde je bezpředmětné, neboť celkový rozbor či shrnutí vždy vztáhneme k názvu kapitoly hlavní.

2.2 *Konspirativní mlčení*

Z racionálního hlediska můžeme říct, že zlo ve formě zlých duchů a satana neexistuje. Symbolicky vzato je satan či ďábel spíše zosobněním zla kolem nás než inteligentní bytostí, není osobou v praktickém (konkrétním) nebo teologickém smyslu. W. Kasper uvádí: „Je natolik osobou, nakolik jí není“⁹². Zlo, zlí duchové, ďábel, satan, Lucifer jsou však nedílnou součástí Písma Svatého a z dnešního moderního hlediska můžeme hovořit o ďáblu Iste a jeho lžích vůči světu. Popírat toto výše uvedené je svým způsobem totéž jako „udělovat ďáblu nad námi moc“.

⁹⁰ VELLA, Elias. *O satanovi: biblicky, teologicky, prakticky*. Karmelitánské nakladatelství, 2009, 247 s. Orientace (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 978-80-7195-308-1.

⁹¹ LEWIS, C. *Rady zkušeného ďábla*. 3. vyd. Praha: Návrat domů, c2010, 140 s. ISBN 978-80-7255-222-1.

⁹² VELLA, Elias. *O satanovi: biblicky, teologicky, prakticky*. Karmelitánské nakladatelství, 2009, 247 s. Orientace (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 978-80-7195-308-1. s. 81

Osobní, konkrétní hřích člověka se přeformoval do hříchu strukturálního (celosvětového propletence), člověk si obstaral alibi. A zlo ve formě satanistických sekt, okultismu, spiritismu, new age se stalo moderními koníčky. Svět filmu a populární literatura si z těchto témat udělal velice slušný business zpochybňující to, čemu církev věřila po tisíciletí. Člověk strach z ďábla nemá, vidí ho jako pouhý přelud, nebo ho vidí za vším, a tím ztrácí kontakt s realitou.⁹³ Démonická posedlost člověka se dnes jednoduše vysvětluje medicínsky, nicméně musíme podotknout, že s určitými stavy si ani medicína a věda neví rady. Zpochybnit takto exorcismy popsané v evangeliích tedy nelze. Jak už bylo v této práci zmíněno, byla zasetá do každého člověka semena víry a dobra, mohla však být zasetá i semena zla...

Člověk konkrétní zlo ve svém životě vytěsnil na okraj a troufám si tvrdit, že katolická církev jistým způsobem také. V katechismu ŘKC chybí manuál, co se zlem, jak proti němu bojovat, chybí konkrétně zpracovaná démonologie a jednotlivé teologické obory jako například dogmatika, morálka či spiritualita se o zlu zmiňují jen okrajově!

2.3 *Ďábel: Symbol nebo Skutečnost?*

Kým a čím tedy ďábel je? Je anděl, padlý anděl, tedy součást Zjevení (k otázce andělů viz sborník Archanděl Michael – dynamický obhájce života – vhléd do života andělů).⁹⁴ Je existencí, vyniká lživostí, lstivostí, nenávisí, pomstychtivostí a závistí, neboť vnitřně prožívá sám o sobě pekelná muka. Největším zatracením a potupou satana je to, že neustále slouží Bohu k dobru. Je to jeho vnitřní peklo. Každý máme v sobě svoje peklo, takže fyzicky na zemi, pod zemí a ve vesmíru vůbec peklo být nemusí... proto ta nenávisť vůči bohu a člověku. Pokud není něco vztaženo k místu, k určité jistotě, jde o beznaděj i pro padlé andělské bytosti. Je pánem tělesných lidí postižených hříchem, avšak nikoho neučinil, nikoho nezplodil, nikoho nestvořil, je však nástrojem v rukou božích! II. vatikánský koncil vybízí v LG č. 35 k neustálému boji proti zlu, které je třeba udržet „na řetězech“, aby se jeho moc nerozpínila. Avšak vymýtit zlo z tohoto světa nelze, neboť je božím záměrem.

Vella píše: „Ďábel je nadpřirozené jsoucnó, nelze ho tedy pojmout lidskými smysly, a proto věda nemůže dokázat jeho existenci nebo neexistenci.“⁹⁵ O smyslu jsme něco málo naznačili v předešlé podkapitole, neboť v lidských myslích, zejména v nekřesťanských, vzniká zlo iluzorně. Pro věřícího křesťana musí být a je ďábel skutečností, kterou dokládá 160 zmínek o satanovi a ďáblu v Písmu. Toto svědčí

⁹³ Zajímavé by bylo zpracovat téma, jak zlá bytost, satan vypadá a jak si ho v dějinách člověk připodobňoval.

⁹⁴ ALTRICHTER, Michal (eds.). *Archanděl Michael: dynamický obhájce života: vhléd do života andělů*. Vyd. 1. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2009, 630 s. Prameny spirituality. ISBN 978-80-7412-033-6.

⁹⁵ VELLA, Elias. *O satanovi: biblicky, teologicky, prakticky*. Karmelitánské nakladatelství, 2009, 247 s. Orientace (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 978-80-7195-308-1. s. 41

o hluboké zakořeněnosti, inspirovaní autoři byli vedeni, je tedy vše od Boha. Nebudeme zde zbytečně vypisovat citace z Písma Svatého, Vella je ve své knize uvádí na stranách 52, 53, 54. Pro účel této práce však musíme zdůraznit především Jidášovu úlohu (viz. Jan 6,70). Bez tohoto zla by nedošlo k naplnění událostí kříže. Zde tedy posloužilo (předem dané) zlo konečnému dobru. Satanova moc je křížem zlomena v tom smyslu, že do té doby byly všechny hříšné duše na věčnost zatraceny; od tohoto okamžiku však mají šanci být povzneseny i skrze utrpení a smrt. Svatý Jan Zlatoústý napsal, že „Dábel je příčina spásy“.⁹⁶ Ovšem platí (a Vella píše), že ďábel má silný vliv na mysl a srdce člověka dodnes.⁹⁷

Vella v této své kapitole upevňuje víru ve zlé duchy a satana na základě již zmíněného, poté rozebírá učení církevních otců, texty Magisteria (v této práci již zmíněné) a názory moderních i dnešních teologů. Z předešlého však vyplouvají otázky, zda by existovala náklonnost člověka ke zlému bez prvotního hříchu? Proč mají dobří andělé menší moc než padlý anděl? Čím to, že je tak mocný?

2.4 Kdo jsou zlí duchové?

Zde v úvodu Vella, předkládá určitá připodobnění na základě lidových pověstí, mýtů a pověr ostrova Malty, jeho rodiště (tento specifický ostrov se spoustou záhad a tajemství ho dozajista ovlivnil, a mnohá přirovnání se proto zdají být až moc „lidová“).

Poté znovu hledá v Písmu všechny zmínky o „zlém duchu“ a postupně se snaží ustanovit jeho „rodokmen“. Pozastavuje se také u apokryfní a apokalyptické literatury.⁹⁸

Následuje stat' o přímém hříchu padlého anděla a jeho družiny. Zásadním v této otázce byl fakt, že andělé znali tajemství vtělení. „Vzbouřili se však proti tomu, že si „slovo“ nezvolilo přirozenost andělskou, ale lidskou.“⁹⁹ Uvedené svědčí o jejich pýše a uctívání sebe sama, proto se nikdy neobrátili nazpět. Vella uvádí, že v tomto kontextu je zajímavá nauka Origenova o vykoupení a osvobození všech. Tím by se mělo vše navrátit zpět k bohu, a to i padlí andělé. Jestliže toto obrácení z podstaty andělského hříchu není možné (rozhodnutí ducha je věčné), zůstane po druhém příchodu Krista tato entita v úplně jiném světě. (o věčném ohni – LG 7,48). Toto Origenovo učení však bylo odmítnuto konstantinopolským koncilem roku 543 n. l.

⁹⁶ HUBER, Georges. *Odstup, satane!* 2. vyd., V KNA 1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2012, 103 s. Orientace (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 978-80-7195-581-8. s. 78

⁹⁷ V otázce „srdce“ jsem proti, neboť zlý duch nemá možnost kardiognoze.

⁹⁸ Mám za to, že prozkoumat tyto knihy z hlediska zla (jeho vzniku, výskytu a působení) by stálo za tu námahu, ale vnesla by více „světla“ k otázce postupného nárůstu entity zla v dějinách člověka.

⁹⁹ VELLA, Elias. *O satanovi: biblicky, teologicky, prakticky*. Karmelitánské nakladatelství, 2009, 247 s. Orientace (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 978-80-7195-308-1. s. 98

Po faktickém pádu andělů přichází Vella s vylíčením hierarchie d'ábelských bytostí, jejich jmény, kde všude sídlí, jaké mají vlastnosti a kolik jich vlastně je. Zde bych se pozastavil u faktu, že při citaci knihy Zjevení 5,11 uvádí Vella počet v milionech, ovšem český ekumenický překlad uvádí počet démonů v řádu tisíců.¹⁰⁰

Jde o to pochopit zlo, abychom se mohli snáze bránit. Odvést člověka od Boha je ovšem paradoxem, neboť vše je božské (i zatracení). Bohem je stvořeno i zlo, je nastolena cesta utrpení a vykoupení skrze Krista, přesto zlo stále zůstává a pracuje, je totiž jednou z božích cest. V Písmu čteme, že vše od Boha je dobré (Gn 1,31) a v zápětí se modlíme „...a zbav nás od všeho zlého.“ (Mt 6,13). Toto bych nazval „protikladem života“, k němuž Solovjov píše: „Zlo je něco jako prostředek, kterým si můžeme posloužit. Vytěžit ze zla ještě větší dobro.“¹⁰¹

„Bůh existuje právě kvůli existenci zla a utrpení ve světě, existence zla je důkazem existence boží. Pokud by svět spočíval pouze v dobrém a na dobru, byl by Bůh zbytečný, protože samotný svět by byl bohem. Bůh je, protože je i zlo. Což znamená, že Bůh je, protože existuje svoboda.“¹⁰²

Vella tuto třetí kapitolu končí některými vyhraněnými názory na demony a jejich svět. Uvedme příklad: dle Velly byl chaos před stvořením světa pozůstatkem po bitvě mezi padlými anděly a bohem (vyvstává tak otázka, kdy byli andělé stvořeni?). Origenes k tomu píše: „Nad to nynější svět jen následuje po úpadku světa předešlého, tudíž andělé, protože jsou součástí světa předešlého, byli stvořeni před současným světem.“¹⁰³

Jedni církevní otcové tvrdí, že andělé byli stvořeni v den první, jiní uvádějí, že byli stvořeni dříve. Nebo také „...andělé byli stvořeni dříve než čas...“¹⁰⁴ jinde: „Andělé existovali před hvězdami, před člověkem...“ (Job 38,7).

¹⁰⁰ Pravdou je, že určité nepřesnosti, nedotaženost Vellovy knihy a velice lidový přístup mohou ve čtenáři vyvolávat spíše obdiv ke zlu nežli určitý střízlivý odstup. Jména démonů si v toku času stanovil člověk, a tak jejich pravá jména (pokud je mají) nám zůstávají utajena. Těchto fiktivních jmen se pak chytají satanistické sekty, magie či spiritismus. Vella vlastnosti ďábla vztahuje k vlastnostem člověka, místo aby se snažil na základě svých exorcistických zkušeností vysvětlit rozdíly a odlišnost analogie (nevíme, jak zlo myslí, co prožívá, jak pracuje se svou samotou a zatracením).

¹⁰¹ ŠPIDLÍK, Tomáš a Marko Ivan RUPNIK. *Nové cesty pastorální teologie: krása jako východisko*. Vyd. 1. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2008, 656 s. 24. ISBN 978-808-6715-971. s. 260

¹⁰² VELLA, Elias. *O satanovi: biblicky, teologicky, prakticky*. Karmelitánské nakladatelství, 2009, 247 s. Orientace (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 978-80-7195-308-1. s. 261

¹⁰³ ALTRICHTER, Michal (eds.). *Archanděl Michael: dynamický obhájce života: vhled do života andělů*. Vyd. 1. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2009, 630 s. Prameny spirituality. ISBN 978-80-7412-033-6. s. 349

¹⁰⁴ Tamtéž s. 351

2.5 *Ďábel nesedí se založenýma rukama*

Moderní člověk a moderní doba si zbožštili zlo (sekty, sdělovací prostředky, televize, film, internet, manažerismus a reklama). Zlo a satan jsou v současném světě největšími „mediálními hvězdami“. Za všemi výsledky a následky činů člověka se táhne ďáblova stopa, tedy pýcha, chamtivost, zlost, utrpení, krev, smrt, vydírání, teror... „Celý svět má v moci zlý duch“ (1 Jan 5,19). Jaký je tedy ďáblův plán? Z výše popsaného vyplývá, že povětšinou jedná částečně na vlastní pěst, částečně však jeho konání kontroluje Bůh, zdali vše spěje ke konečné fázi (božího) díla. Zpočátku měl satan k Bohu přístup, jak můžeme číst v knize Job, ale ten mu byl odepřen událostmi kříže. Proti Kristu bojovat nemůže, proto bojuje s lidmi, v nichž vidí obraz Boha. Boží království je prozatím v srdci člověka, a jak už bylo uvedeno, tam satan nemůže; svádí tedy boj na úplně jiné rovině. Chce zkazit lidské tělo, neboť je to nástroj hříchu a oddělit člověka od Krista. „...není z otce, ale ze světa“ (1 Jan 2,16).

Důležitou roli hraje dle Velly ďáblova rétorika, to, jak k člověku promlouvá. Je to bytost velice inteligentní, má Bohem vlité poznání všeho, a tak je těžké se bránit. Ve finále je však vždy za hřích odpovědný člověk. Je pokoušen, ale rozhodnutí je jen na něm.

Bůh daroval svobodu člověku a ponechal svobodu i padlým andělům (o svobodě nebeských andělů se mnoho nedovídáme). Kdyby nám však ďábel přímo poroučel, nebyli bychom za své zlo zodpovědní.

Vella zmiňuje knihu C. S. Lewise – *Rady zkušeného ďábla*.¹⁰⁵ Hlavním úkolem zla je probudit v člověku povýšenost a pýchu. Vella zde také uvádí, že se hlavní hrdina vzbouřil proti Bohu a všem. Toto tvrzení je nesprávné, vše v Lewisově knize totiž vyznívá úplně jinak – hlavní hrdina se k Bohu snaží přilnout, avšak ďábel se jej snaží od Něj odvrátit; to však tento člověk ani netuší.

Vella dále uvádí, že ďábel buď člověka „pokouší“ nebo ho přímo „posedne“. Co tím posednutím však sleduje? Jaký to má pro něj smysl? Proč se usadí přímo v člověku? Od praktikujícího exorcisty bych čekal odpovědi na tyto otázky, ale nenacházíme je zde.

Další otázkou je, zdali mohou andělské bytosti, a to i padlé, nahlédnout do budoucnosti. Vella tuto možnost zamítá, Lewis ji však připouští. Poslední tvrzení této kapitoly, které vyvolává rozporné pocity, je dle Velly „šestý smysl“ zlé bytosti, to, že může vycítit určité události (připodobněno k animálnímu instinktu). Toto lze akceptovat pouze jako hodně vzdálenou analogii.

¹⁰⁵ VELLA, Elias. *O satanovi: biblicky, teologicky, prakticky*. Karmelitánské nakladatelství, 2009, 247 s. Orientace (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 978-80-7195-308-1. s. 131

2.6 Obchází jako řvoucí lev a hledá, koho by pohltit

Co je pokušení? Bůh nás může pokoušet jen k dobru. K tomuto dobru nás však může pokoušet i satan, jak jsme si již ukázali. Nemusí to takto být ale vždy. Pokud se člověk dá na rozcestí a následuje jedno špatné rozhodnutí za druhým, není již návratu.

Pokušení působí na paměť, představivost, emocionalitu a nerozvážnost. Nový biblický slovník k tomuto uvádí: „Biblický výraz slova „pokušení“ nevyznívá jako „někoho svést“, ale spíše „podrobit zkoušce.“¹⁰⁶ Satan pokouší boží lid tím, že manipuluje okolnostmi, a to do té míry, do jaké mu to Hospodin dovolí, aby je odlákal od boží vůle. Nový zákon ho zná jako „pokušitele“.

Psychologický a psychiatrický pohled ponecháme stranou, neboť ani Vella, ani autor práce nejsou medicínsky vzdělání, a jakékoliv úvahy na toto téma jsou proto zavádějící. Ať už je to jak chce, člověk má ráj ve svém srdci a touží po něm. Nedokáže však nic udělat s tím, že Eva a Adam podlehl tomu prastarému hadovi, který se poté stáhl do podsvětí. První lidé podlehl a následkem toho podléhá dnes a denně každý člověk. Určité přirozenosti jsou nám dány prvotním hříchem, proto nejsou vždy jen pokušením od ďábla, ale semínkem zla, uloženým do každého člověka, jako je „logos spermatikos“ semenem prvotního stvoření. Zlo, pokušení a svádění nechává klíčit a růst zlo, ale semena božího dobra v nás rostou také. Toto dohromady tvoří naše předpoklady, určitou danost (podobně jako v rovině fyzické fungují geny).

Jelikož Ježíš přijal lidskou přirozenost, musel být pokoušen satanem jako každý jiný člověk (zahubit Ježíše jako dítě – Herodes, pokušení na poušti, odstranit Ježíše – židovská elita, opuštěnost na kříži – zápas na kříži a následné vítězství).

Jak však poznat, vychází-li pokušení přímo od nás, z naší pokřivené přirozenosti, nebo přímo od ďábla? Čtenář po právu očekává od Eliase Velly v tomto zásadní radu, neboť po exorcismech si určitě s postiženými danou událost rozebere (a na základě analýz a zkušeností by měl laický lid varovat a poučovat), ovšem nedočká se jí, bohužel.

Co je vlastně konečným cílem v dlouhodobém plánu zla? Může mít nějaký svůj cíl, i když slouží Bohu? Může se znovu vzepřít tak jako na počátku? Na něco odpověď nalézáme, něco zůstává zahaleno. Nicméně Bůh stvořil ráj, člověk pak stvořil po prvotním hříchu svět. Jedině tak se dá vysvětlit 1 Jan 2,16 („...není z otce, ale ze světa...“).

¹⁰⁶ *Nový biblický slovník*. 2. vyd. Editor J Douglas. Překlad Alena Koželuhová. Praha: Návrat domů, c2009. ISBN 978-807-2551-934. s. 795

Vella v závěru této kapitoly píše o strážních andělech. Zdě bych však znovu odkázal na již zmíněný sborník o vhladu do života andělů, který je v těchto otázkách nepřekonatelným zdrojem.¹⁰⁷

2.7 V plné zbroji proti d'áblu; S Ježíšem nad d'áblem vítězíme

Poslední dvě kapitoly Vellovy knihy spojíme dohromady, neboť jsou podobné a měly by nás učit, jak se vůči zlu bránit (navíc otázka „jak bojovat, jak se bránit“ není cílem této práce).

Dnešní „moderní“ myšlení člověka navozuje pocit, že člověk nepotřebuje spasitele. Člověk je tedy spasitelem sám. Mám ale za to, že dnešnímu člověku a světu není bez Boha a božského spasitele pomoci. Znovu připomeňme zvěrstva tohoto světa, obchod s malými dětmi, ženami, lidskými orgány drogami. Trpí dnešní svět více než v dobách dvou světových válek?

Věřící křesťan má v tomto boji se zlem mnohem větší šanci, neboť celé tělo Kristovo (Mt 16,18) – církve má mnoho zbraní a jistot, např. čistou víru, Ježíše Krista, svatou Trojici, Ducha svatého, svatý Kříž, svátostiny, Pannu Marii, svaté, modlitby, Tradici, Magisterium a Písmo svaté.

Ježíš Kristus dal moc svým učencům (apoštolům) neboť věděl, že zlo na tomto světě zůstane a bude třeba bojovat (viz Lk 10,17-19)

Ježíš Kristus se na kříži ponížil před zlem, ale nepodleh mu, proto ponížil d'ábla a jeho prolitá krev nám dává možnost nového života (viz Lv 17,11).

Vella na závěr píše, že Bůh chce, aby se d'ábel podrobil naší moci, aby se třásl strachem,¹⁰⁸ ale troufám si o tomto pochybovat. Mám za to, že toto Bůh nechce a nepotřebuje, protože mu zlo slouží k dobru (proto ho zde na světě ponechal). Boji se zlem se dnes nepřipisuje velká důležitost, nicméně je důležité umět zlo rozpoznat, vyselektovat ho ze struktury světa a začít o něm přemýšlet (hřích je otočit se a nic neudělat).

2.8 Shrnutí

Knihy Eliase Velly *O satanovi: biblicky, teologicky, prakticky* si neklade za cíl stavět téma zla na vědeckou úroveň, ale snaží se vše přiblížit obyčejným lidem,

¹⁰⁷ ALTRICHTER, Michal (eds.). *Archanděl Michael: dynamický obhájce života: vhlad do života andělů*. Vyd. 1. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2009, 630 s. Prameny spirituality. ISBN 978-80-7412-033-6. s. 349

¹⁰⁸ Obdobně vyznívá i Modlitba Sv. Antonína: „Hle, pánův kříž, nepřátelé dejte se na útěk! Zvítězil lev z Judy, výhonek Davidův. Aleluja, Aleluja.“ (viz ZJ. 5,5)

laikům.¹⁰⁹ Je proto srozumitelná a čtivá. Autor je svým životem, přednáškami a kázáním velice blízko lidu, proto se jeho knihy také velice dobře prodávají.¹¹⁰

Z analýzy Vellova textu vyplývá, že je třeba překonat celkové tabu akademického světa katolické církve, přiblížit možnosti a problematiku zla věřícímu člověku, neboť nevěřící pokouší d'ábel méně (nebo nevěřící používá ke svodu věřících). Téma d'ábla staví na základech dogmatiky katolické církve. Poté však pracuje i s lidovými pověrami a určitou symbolikou.

2.9 C. S. Lewis – Rady zkušeného d'ábla

Rozepisovat zde celý životopis profesora anglické jazyka a literatury C. S. Lewise, narozeného roku 1898 v Irsku, známého po celém světě svými díly, ať už jsou to Letopisy Narnie či kosmická sci-fi trilogie, je celkem zbytečné. Důležité je pro nás jeho dílo v jádru křesťanské. Sám Lewis byl po narození pokřtěn v irské anglikánské církvi, ale dále víru nepraktikoval. V necelých třiceti letech konvertoval zpět k církvi. Na tom se mimo jiné podepsal i jeho přítel J. R. R. Tolkien, autor Hobita a trilogie Pán Prstenů. Oba byli členy takzvaného „Dýmkového klubu“ ve kterém svá díla, víru a pohled na svět neustále prodiskutovali, kritizovali a přepisovali. Vzájemně se inspirovali. Od této převratné chvíle ve svém životě napsal Lewis nespočet knih s křesťanskou tematikou, např. K jádru křesťanství, Bůh na lavici obžalovaných, Zázraky, Problém bolesti, Zaskočen radostí. Tyto knihy jsou po právu nazývány jako apologetické. Nás však zajímá kniha Rady zkušeného d'ábla, napsaná zvláštním způsobem a na celkem, v době svého vzniku, „zvláštní“ téma. Jde o dopisy psané zkušeným d'ablem méně zkušenému učedníkovi, v nichž jej učí, jak pokoušet lidské pokolení, aby propadlo peklu. Těchto dopisů je celkem třicet jedna a v této kapitole se pokusíme postihnout podstatu Lewisova vidění zla, jak ji v nich předestřel.

V úvodu Lewis píše: „...účelem této knihy není spekulovat o životě d'áblů, ale podívat se na lidský život z nového úhlu“¹¹¹ Dále pak stanoví dvě zásadní chyby, které člověk dělá: 1) Nevěřit v d'ábla a zlé duchy 2) Věřit v ně, ale nezajímat se o ně.

¹⁰⁹ Možná i proto mohl V. C. Pospíšil kritizovat hermeneutická úroveň zpracování knihy (in Pospíšil, Václav Ctirad. *Systematicko-teologický přístup k problematice d'ábla a jeho mimořádnému působení*. *Studia theologica: teologický časopis Cyrilometodějské teologické fakulty Univerzity Palackého a Teologické fakulty Jihočeské univerzity ve spolupráci s Teologickou fakultou Trnavské univerzity*. 2012, roč. 14, č. 4, s. 204-239. ISSN 1212-8570. s. 206

¹¹⁰ Musíme ale poznamenat, že velkou předlohou pro toho dílo byla Vellovi zřejmě kniha George Hubera – *Odstup satane*, vydaná již v roce 1992. Má podobnou stavbu a Vella ji pravděpodobně jen rozšířil.

¹¹¹ LEWIS, C. *Rady zkušeného d'ábla*. 3. vyd. Praha: *Návrat domů*, c2010, 140 s. ISBN 978-80-7255-222-1. s. 13

2.9.1 Dopis první:

Ďábel vyniká vysokou inteligencí a na základě své rétoriky přechází do polohy frázovitosti. Pro svody ďábla je nejlepší takzvaně „nevzdělaný blbec“. Fráze uspávají mysl člověka a pomocí nich se člověk více stará a smyslové prožitky (pudy, sex, otroctví věcí a majetku), zatímco argumentace nutí přemýšlet a to zlý duch nepotřebuje, jemu vyhovují „ovce“.¹¹² Je třeba, aby se člověk vyvaroval úvah o nehmotných a neviditelných skutečnostech, neměl by věřit v něco neobvyklého.¹¹³

2.9.2 Dopis druhý:

Zamlžená mysl, představa nevěřícího člověka o křesťanech, vyhýbání se člověk člověku, pohrdání, mínění o druhém, nesnášenlivost. Toto vše je potřeba v člověku pěstovat a rozvíjet... Prioritou je však pro ďábla především pokoušet křesťany. Ti představují největší hrozbu, proto jsou pro něj také největším pokušením (vyvstává otázka, zdali existují pekelné tresty pro ďábly stejné, jako pro hříšné duše). Výslednicí těchto úvah musí být zklamání z křesťanské církve, víry a nepochopení božího záměru proměny člověka.

2.9.3 Dopis třetí:

Člověk sám sebe nevidí, slyší se zkresleně a mnohdy ani nevnímá, sám v sobě trpí slepotou. Z toho vyplývá, že bez mezosobových vztahů na sobě není možno pracovat. Je tedy třeba izolace, chybných úsudků o druhých, nenávidět na druhých maličkosti. Často si o sobě lidé myslí, že jsou bez viny, bez hříchu. Pěstovat ješitnost je proto pro zlé duchy velice důležité. I když si myslíme, že konáme samé dobro, šíříme ho kolem sebe a nikoho vlastně neobtěžujeme, pro druhé se to může jevit jako velice nepříjemné, ba přímo zlé. Takovíto lidé vzbuzují v druhých určitý pocit „vysávání energie“, který se může přehoupnout v agresi.¹¹⁴

2.9.4 Dopis čtvrtý:

Když už se člověk modlí, je třeba pro ďábla, aby se modlil sám k sobě, a ne k Bohu. Pokud se někdo modlí za druhé, mělo by ho vlastně napadnout, že neví, za jakou duši se vlastně modlí, neboť do ní nevidí (jeho představy jsou zkreslené). Lidské tělo ovlivňuje duši člověka a vnitřní duševní modlitbu je třeba převést do roviny pouhého odříkaného slova. Člověk má před anděly dobrými a zlými (padlými) velkou nevýhodu. Viděli a vidí Boha. Člověk viděl Boha pouze určitou dobu a pouze určitý počet vyvolených = vtělené slovo = Ježiše Krista. Člověk více vnímá modlu nežli Boha,

¹¹² Poutavě tento lidsko-zvířecí svět ztvárnili „Pink Floyd“ ve své rockové opeře „Animals“ z roku 1997 (vztažné k dnešnímu člověku a společnosti).

¹¹³ Nevzdělanost v oblastech katolické víry je opravdu zlem dnešního světa. Laici nevědí, na čem víra stojí, neznají její dějiny, vývoj, filosofii a v neposlední řadě samotné Písmo svaté. Lidé prostě nevnímají církev tak, jak by měli.

¹¹⁴ Analogicky in: REDFIELD, James. *Celestinské prorocství*. 1. vyd. Praha: Pragma, 1995, 257 s. ISBN 80-717-6108-7.

má z Boha větší strach, nežli z ďábla, proto je snadnější nechávat se pokoušet a přiblížit se zlu.

2.9.5 Dopis pátý:

Zlo působí blaho, dává moc a svobodu. Je třeba vnést chaos do lidské duše, nechat žít a umírat člověka ve lžích a nevědomosti. Nutné je zabránit víře a zamezit rozvoji ctností. Paradoxem však bývá, že i bezvěrec se v krizi vždy obrací k Bohu s prosbou a nadějí. Nechápu, že utrpení je součástí vykoupení a ona prosba bezvěrce je již dříve zmiňované (Logos Spermatikos) semínko víry.

2.9.6 Dopis šestý:

Ďábel využívá určitých psychických stavů lidské bytosti. Napětí, úzkost je nutno přetransformovat ve zlobu vůči bližním, Bohu, je třeba zobecnit dobro a zasunout ho do pozadí. Pak je snadné poukázat na to, že ctnosti a přirozený mravní zákon jsou jen fantazie (pohádka).

2.9.7 Dopis sedmý:

Po anonymních svodech ďábla je dnešní člověk především materialistou. Balancuje na hranici extrémního života a považuje se za „mága“, čaroděje, neboť věda, pokroky v medicíně, genové inženýrství mu dávají obrovskou moc, která však nevyznívá ve jménu Boha, nýbrž ďábla, satana. Lidský druh se všeobecně cítí nadřazený, vyvolený, pyšný a nenávidí slabost: „Jednou dokážeme jejich vědu natolik citově zabarvit a mytologizovat, že do ní fakticky pronikne víra v nás.“¹¹⁵ Pro zlo je svět cílem, víra nástrojem, pro dobro je svět nástrojem, víra cílem. „Pokud schůze, útočné brožury, politika, hnutí, procesy a křížácká tažení pro něho budou znamenat více než modlitby, svátosti a láska k bližnímu, už bude náš – a čím bude takto „nábožnější“, tím jistěji bude náš.“¹¹⁶

2.9.8 Dopis osmý:

Z čeho pramení taková zloba a nenávisť padlých andělů vůči člověku? Protože Bůh dal přednost lidem a ne andělům. Člověk je pro andělské bytosti „hybridem“. „Lidé jsou obojživelníci, napůl duchové, napůl zvířata.“ „Lidé patří jakožto duchové do věřícího světa, ale jako zvířata žijí v čase.“¹¹⁷ „Být“ v čase znamená měnit se.“

¹¹⁵ LEWIS, C. Rady zkušeného ďábla. 3. vyd. Praha: Návrat domů, c2010, 140 s. ISBN 978-80-7255-222-1. s. 44

¹¹⁶ Tamtéž, s. 46

¹¹⁷ Tamtéž, s. 47

Jednou jsme nahoře a jednou dole. To je nepřetržitý cyklus, bez něhož by nebylo uvědomění! Je třeba pochopit, že Bohu nejde o štěstí člověka, vnímá ho jedině tehdy, když je ve stavu pravého opaku. Bůh vnímá člověka jen v utrpení.¹¹⁸

Pro ďábla je člověk potravou, pro Boha záměr. Bůh člověka potřebuje. Satan saje, Bůh rozdává.

V každém možném světě musí existovat prvek zla i ve formě bolesti. „Zkuste vyloučit bolest, která je v řádu přírody a existuje svobodná vůle zahrnutá, a zjistíte, že jste vyloučili sám život.“¹¹⁹ Kdyby Bůh neustále naše hříchy napravoval, nebyla by nutná svoboda, nebylo by potřeba člověka. Proto bylo zaseto semeno stromu poznání a stromu života v každém z nás.

2.9.9 Dopis devátý:

Jak už byly v předešlém dopise zmíněny cykly, jedná se o připodobnění k vlnám. Když je vlna životního cyklu člověka nejnižší, je nejslabší, nejzranitelnější, je třeba duši lapit! Útokem proti malomyslnosti, zoufalství, iluzi, nezabývat se pravdou nebo lží. Je třeba „mlžit“ mezi nimi. Znovu se zde objevuje „frázovitost“ z prvního dopisu. Náboženství je to jediné, co může člověka ukotvit, ale nesmí se to s ním přehánět a jít do extrémů. Pokud nemyslíme, neuvažujeme nábožensky, blížíme se hříchu. Pokud jsme náboženští fanatici, hřešíme také. Volit aristotelovskou cestu „střední“ je pro zlé duchy porážkou.¹²⁰

2.9.10 Dopis desátý:

Nyní je třeba kriticky pohlédnout sami na sebe. Neustále soudíme druhé, povyšujeme se – na základě určité dané typologie člověka, hodnotíme a odsuzujeme (...o co já jsem chytřejší, hezčí, upravenější, co všechno jsem dokázal a co nedokázali jiní).¹²¹ Toto nás staví do pozice sociální, sexuální, intelektuální marnivosti, jde o pózy, přetvářku, divadlo, puritánství. Vše zmíněné konfrontujeme s naší vírou; vychází nám tak dvojí život „Jekylla a Hyda“, který se zlým duchům nesmírně hodí! Dříve, například v dobách patristických otců, byl svět pokušením. Dnes je celý svět pro člověka „náboženstvím“.

¹¹⁸ Viz LEWIS, C. *Problém bolesti*. 2. vyd. Překlad Jana Pošmourná. *Návrat domů*, c2013, 157 s. ISBN 978-80-7255-284-9.

¹¹⁹ LEWIS, C. *Rady zkušeného ďábla*. 3. vyd. Praha: *Návrat domů*, c2010, 140 s. ISBN 978-80-7255-222-1. s. 33

¹²⁰ Srov. MACINTYRE, Alasdair C. *Ztráta ctnosti: k morální krizi současnosti*. Vyd. 1. Praha: Oikoymenh, 2004, 332 s. Oikúmené, Sv. 99. ISBN 80-729-8082-3.

¹²¹ Viz ČAPEK, Norbert Fabián. *Stručná typologie: (praktické návody pro poznávání vloh a sklonů člověka)*. 7. upr. vyd. Praha: Kandi, 97 s. ISBN 80-238-5555-7.

2.9.11 Dopis jedenáctý:

Nyní malinko o humoru a radosti. Dábel má tyto lidské „vymoženosti“ velice rád. Humor může být v určitém podání velmi krutý a působí mnoho nenávisti. Humor navíc ničí stud, od studu je již jen krůček k nevázanosti, brutalitě, nestřízlivosti uvažování, oplzlosti, ztrátě sebeovládání.... Rádost z věcí světských se zlu také velmi hodí.

2.9.12 Dopis dvanáctý:

„...ale přece jen směřuje od slunce po dráze, která ho vede do chladu a temnoty nejvzdálenějšího vesmíru...“¹²² O vesmíru a jeho temnotách jsme se již v této práci zmiňovali (temná hmota, temná energie, černé díry) a právě tato přirovnání nám nejvíce připodobňují „nicotu“. Nic nedělat a utápět se v tom připraví člověka o nejlepší léta jeho života = promarnit svůj čas, oddělit člověka od Boha. O existencialismu, nicotě, náhodě, nechuti žít, hnusu každodenního života nejlépe pojednává dílo J. P. Sartra – Nevolnost: „Až bude tma, vyjdou předměty i já z předpekli.“¹²³

2.9.13 Dopis třináctý:

Dnes se vidí lidé převážně v zrcadlech a ne v druhých lidech. Tento odraz svého „já“ je pokrytectvím, pýchou a sobectvím. To zlu svědčí! Vzdát se svého „já“ ve prospěch Boha nás vrací do sebe, stáváme se sami sebou. Přirozenost člověka je tedy bez vlastního „já“. Nám však zůstává jiné „já“ – universální, nadpřirozené, námi málo pochopitelné.

„Užívat jediné věci na světě pro tu věc samotnou“¹²⁴ tento citát nás uvádí do oboru etické filosofie a mravního zákona. Pro d'ábla je zde velmi důležité svěst člověka k tomu, aby zbožnost pouze předstíral (v představách a náladách) a nedopřál člověku potěšení z věcí duchovních. Ba naopak – naučil ho redukovat mravní zákon na slast, jak je tomu u utilitarismu.¹²⁵

2.9.14 Dopis čtrnáctý:

Uvědomělý člověk v sobě svádí boj s pokorou a pýchou. Zaměří-li se na svou pokoru a uvědomí-li si ji, vyvolává v něm pocit pýchy nad svým sebeovládáním. Je možné v sobě kultivovat ctnost bez uvědomění, když uvědomění rovná se pýcha? Naproti tomu, pohrdám-li sám sebou, pohrdám i ostatními kolem sebe. Stávám se

¹²² LEWIS, C. *Rady zkušeného ďábla*. 3. vyd. Praha: Návrat domů, c2010, 140 s. ISBN 978-80-7255-222-1. s. 61

¹²³ Sartre, J. P. *Nevolnost*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, c1967, 229 s. ISBN 22-026-67. s. 26

¹²⁴ in: Novotný, Vojtěch. C. S. Lewis - *O přirozeném mravním zákoně*. Studia theologica: teologický časopis Cyrilometodějské teologické fakulty Univerzity Palackého a Teologické fakulty Jihočeské univerzity ve spolupráci s Teologickou fakultou Trnavské univerzity. 2011, roč. 13, č. 4, s. 170-184. ISSN 1212-8570. s.)

¹²⁵ Viz MACINTYRE, Alasdair C. *Ztráta ctnosti: k morální krizi současnosti*. Vyd. 1. Praha: Oikoymenh, 2004, 332 s. Oikúmené, Sv. 99. ISBN 80-729-8082-3.

cynickým a krutým. Pokud se zase věnuji sám sobě extrémně, stávám se narcistickým. Jediné, co je ze zmíněného nejpříjemnější, je přestat se zabývat svou vlastní hodnotou, popřít sám sebe na úkor druhých ve jménu Boha, jak učinil Ježíš Kristus. „Vždycky jim svou pravou rukou vrací to, co jim Levou rukou vzal.“¹²⁶

2.9.15 Dopis patnáctý:

Lidé žijí v čase (od zrození po smrt), Bůh jim však určil věčnost. Jak tuto věčnost má člověk analogicky chápat? Minulost je dána, přítomnost je „teď“ v tomto okamžiku a budoucnost je pomíjivá. Právě v pohledu do budoucnosti je kořen zla. „Neřesti vycházejí z budoucnosti“.¹²⁷ V budoucnosti je určitá naděje, ale i strach, a z toho pramení zlo. Dnešní svět a věda obrací pozornost lidí k budoucnosti. Je to honba za něčím, co je daleko dosažitelné, a tato honba člověku zrychluje čas. Z rychle plynoucího času zase pramení úzkost. Bůh vnímá čas a skutečnost jinak, pro nás je to neuchopitelné. Snad bychom měli za minulostí vidět vděčnost, v přítomnosti lásku a v budoucnosti naději (a ne netrpělivost či strach). Možná je v utrpení pro Boha radost a je třeba za ni děkovat.

2.9.16 Dopis šestnáctý:

Zde se ďábel zaměřil na farnosti a kostely. Pro něj je důležité, aby člověk neustále hledal něco lepšího na základě kritiky předešlého. V kritice je domýšlivost a pýcha. Jde také o určitou neukotvenost, pocit nikam nepatřit. Pokud se lidské bytí vztahuje k určitému místu, ovlivňuje ho ono místo, krajina, podnebí, národní smýšlení = genius loci. Z daného vyplývá sice rozdílnost farností, pastýřů a církví, nicméně křesťan by měl umět milovat bližního svého, a proto by neměl kritizovat a hledat stále něco nového. Jinou otázkou kritiky je problém pastorů a zneužívání postavení. Toto však ponecháme stranou.

2.9.17 Dopis sedmnáctý:

Zde se ďábel zaměřil na sedm hříchů a vypíchnul při svém pokoušení obžerství. To samo o sobě není jen přejídáním. Tomu předchází „mlsnost“ a z té plyne věčná nespokojenost. Nestřídmost je však možno přemoci askezí (odříkáním, půstem, sebeovládáním, cudností). Nestřídmost může být i úzkostlivostí (posedlost dietou) nebo plýtváním, působí na duši i na tělo, tělu však ubližuje víc. Dnešní asketové jsou modelky a metrosexuálové, kteří jsou často v zajetí pýchy (dříve však hubená těla byla pokládána na známku bídy).

Dnešní televizní kanály jsou plné pořadů o jídle, vaření, kulinářském umění, avšak jako by se zapomínalo na fakt, že jídlo má schopnost pokřivovat člověka – dnes trpí nadváhou skoro polovina populace a podvýživou ta druhá. Člověk trpí sebepoškozením a nízkou sebeúctou. „Pohnutkou k nestřídmosti je podvědomý pocit

¹²⁶ LEWIS, C. *Rady zkušeného ďábla*. 3. vyd. Praha: Návrat domů, c2010, 140 s. ISBN 978-80-7255-222-1. s. 71

¹²⁷ Tamtéž, s. 74

vlastní prázdnoty: musím se něčím naplnit, protože jsem prázdňý, průzračný jako duch, bezcenný“.¹²⁸

2.9.18 Dopis osmnáctý:

Tento dopis porovnává „filosofii pekla“ s „filosofií nebe“. Doprostřed, mezi ně, klade pozemský rodinný život. Filosofii pekla tedy je: co jeden získává, druhý ztrácí. Silnější pohltí slabšího, proto je třeba neustálého boje a soupeření, což se rovná rovině „bytí“. Za filosofii nebe se považuje: „co prospívá jednomu, mělo by prospívat i jiným. Zde se hlavně myslí „láska“ a její trojí podoba, která splývá v jednu = agapé, nadsmyslový vztah lásky.

Pozemská zamilovanost lidí však burcuje náklonnost, touhu, pocit přivlastňování a poté strach ze ztráty. Tady se chopí příležitosti ďábel. Pokud tyto nepříjemnosti člověk přestojí a založí rodinu, je pokoušen znovu, zda je schopen dodržet slib, věrnost a vše, co z daného stavu vyplývá. Zde může vyvstat otázka, zdali omlouvá láska vinu a neznalost....

2.9.19 Dopis devatenáctý:

Peklo by rádo znalo skutečný důvod, proč Bůh stvořil člověka a proč na něm Bůh pracuje. Tento důvod neznala na počátku žádná andělská bytost. Tato neznalost vzdálila některé uvědomělejší andělské tvory od Boha natolik, že již pro ně není návratu. Dojde-li někdy na sklonu časů k pochopení této otázky, můžou se padlí andělé znovu přiblížit k Bohu? Můžeme uvažovat o lásce andělů k Bohu na počátku a nyní? Většinou všude čteme o lásce k bližnímu a lásce k Bohu, Ježíši Kristu, čili vzájemné „boží lásce“ a „lidské lásce“. Láska může být dobrá, ale i špatná. Manželství je boží „vynález“, ale rodí se v něm také zlo, což je pro peklo dobré; a ona již zmiňovaná zamilovanost vyznívá buď „božsky“, nebo „ďábelsky“. Lidské dobro není božím dobrem a boží dobro člověk nechápe.

2.9.20 Dopis dvacátý:

V předešlých dopisech jsme rozebírali zlo vetknuté do lásky. Nyní se podíváme, jak je zlo vetknuté přímo do žen.

„Aby se lidská rasa rodila hlavně z arogantních, hýřivých a animálních žen“¹²⁹ žena si v sobě nese od utržení ovoce ze stromu poznání v ráji a prvotního hříchu jistotu pokřivenosti či prokletí. S jistou nadsázkou lze říci, že ženské „samice“ vedou lidskou evoluci prostřednictvím výběru sexuálního partnera. Vedou evoluci k ohavnostem a násilí tím, že si vybírají ty „nejpodlejší“ muže. Předstírají náklonnost k metrosexuálům, ale ve skutečnosti jdou po síle, agresivitě i násilí. Tento animální

¹²⁸ TOMLIN, Graham. *Sedm hlavních hříchů a jak je překonávat*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009, 143 s. ISBN 978-80-7195-249-7. s. 88

¹²⁹ LEWIS, C. *Rady zkušeného ďábla*. 3. vyd. Praha: Návrat domů, c2010, 140 s. ISBN 978-80-7255-222-1. s. 94

instinkt se potom dále mísí a násobí, tím ve světě dochází k čím dál tím většímu násilí. Žádná romantika a harmonie, ale tvrdost, násilí a boj (ráj versus peklo). Stejně tak tyto „potvory“ přitahují muže (hadí sémě). Muž má ve své myslí dva typy žen: nebeskou Venuši a pekelnou Venuši v podobě prostitutek a milenek.

2.9.21 Dopis dvacátý první:

Velice důležité je člověku zatemnit mysl. Musí si myslet, že čas, který mu byl dán, patří jen jemu a nikomu jinému. Nesmí si uvědomovat, že je tady na světě pro druhé. Měl by nejčastěji myslet na „já“ a na „můj“ ... musíme v něm rozdmýhávat myšlenky, že Bůh mu něco dluží, a nesmí přijít na to, že má všechno zapůjčeno a musí to jednou vrátit.

2.9.22 Dopis dvacátý druhý:

Ďábel musí vše překroutit, aby mu to prospívalo. Otočit panenství, celibát a cudnost je pro peklo přímo „bestiální“. Vždyť stydlivky a puritánky nakonec vždy podlehnou. Panenství je nesmysl, když se mají množit jako zvířata a zachovat druh. Ježíš Kristus však prošel touto zemí v celibátu a čistotě! Navzdory bezmanželství Ježíše Krista má on s ženami, jež na své pouti zemí potkal, vyrovnaný, soucitný a harmonický vztah (viz. Jan 8,1 -11).

Kristus vpustil do svého srdce všechny, proto nevěnoval žádnému z nich nic navíc, kromě Boha Otce. „Život v bezmanželsví v sobě však skrývá celou řadu nebezpečí: sebestřednost, sobectví, infantilitu, citovou a vztahovou nezralost, pýchu.“¹³⁰

„Jsou totiž eunuchové, kteří vyšli z matčina lůna, jsou eunuchové, které takovými udělali lidé, a jsou eunuchové, kteří sebe sami vykleštili pro boží království. Kdo může pochopit, ať pochopí.“ (MT 19,12).¹³¹ Bezmanželství = sebezřeknutí = sebepopření, které se plně vyjevilo na kříži. Na opaku je třeba stavět pokušení, vždyť je to nepřirozené.

2.9.23 Dopis dvacátý třetí:

Lidské politické směry jako liberalismus, humanismus, marxismus, komunismus, katastrofismus se vždy zvrhnou v revoluce a války. Podobné je to i s filosofiemi. Všechny tyto směry peklu slouží, ale samotné války nikoliv. Ďábel má svoji lidskou duši „rozpracovanou“ a náhlá smrt vše přeruší. Lidé hledají universální lék na pokřivený svět, morálku, náboženství, ale v moderní civilizaci ho nikdy nenaleznou.

¹³⁰ POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*. 4. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010, 462 s. Teologie (Karmelitánské nakladatelství. ISBN 978-80-7195-394-4. s. 276

¹³¹ Tamtéž, s. 276 (vlastní Pospíšilův překlad)

„Se zkaženým světcem, farizeem, inkvizitorem nebo čarodějem je v pekle mnohem větší zábava, než s obyčejným tyranem nebo zhýralcem“.¹³²

2.9.24 Dopis dvacátý čtvrtý:

Pokud někdo vyrůstá v rodině, která roky vyznává určité náboženství, je-li to třeba rodinná tradice, představuje tato víra v tradici klapky přes oči. Vyplývá z toho nemožnost se otevřít světu, začít porovnávat, přemýšlet. Člověk se stává naivním a utvrzuje se ve vlastních pravdách na základě vlastní nevzdělanosti. Výslednicí je pak jakási „duchovní pýcha“, odlišnost křesťanství, jeho nadřazenost, povýšenost, pýcha či společenská domýšlivost. Pak v podstatě jde o pěstování kultu nebo společnosti zasvěcenců a toto už „zavání“ gnozí.¹³³

Čistému křesťanství náleží celé Kristovo tělo s jeho laskavostí a tolerancí. Každý si zde najde své místo. Umět odhalit kouzlo druhého člověka je dar.

2.9.25 Dopis dvacátý pátý:

Lidské pokolení je třeba ukolébat stereotypem a nudou. Stereotyp zmenšuje radost, zvyšuje žádostivost po nových zážitcích a nových věcech. K tomu je třeba peněz a s těmi jdou ruku v ruce závist a lakomství. Ty peníze jsou v podstatě investicí do „módy“, která odvrací od skutečnosti.

K životu ovšem patří změna, ale i určitá trvalost (danost) a tyto dva protipóly navzájem tvoří určitý rytmus. Přirovnáno k ročnímu období – jsou každý rok stejná, přesto pokaždé jiná.

Ďábla zajímá stejnost církevních svátků, církevního slavení, obřadů. K tomu nepochopení liturgie, symboliky, vyvolává pocit nudy, stereotypu, nepochopení. Úpadek křesťanství v tomto směru se zlu zatím daří.

Ďábel v dějinách podsouvá otázky typu: Je to v souladu s naším současným vývojem? Je to pokrokové? Je to reakční? Směřují dějiny tímto směrem? Odpovědět však nelze, zlo ani člověk neznají budoucnost. Ale člověk si přesto odpoví a svět se mění, ovšem ne asi tou správnou cestou.

„Dříve lidé věděli, že některé změny vedou k lepšímu, jiné k horšímu a další zase nemají smysl, al dnes (díky nám – ďáblům) už o tom skoro nevědí.“¹³⁴

Boží otázku typu: Je to správné? Je to rozumné? Je to možné? Je nutno v člověku potlačit.

¹³² LEWIS, C. *Rady zkušeného ďábla*. 3. vyd. Praha: Návrat domů, c2010, 140 s. ISBN 978-80-7255-222-1. s. 105

¹³³ Musíme však poznamenat, že společenská domýšlivost je dnes zcela něco jiného než v době vzniku této knihy.

¹³⁴ LEWIS, C. *Rady zkušeného ďábla*. 3. vyd. Praha: Návrat domů, c2010, 140 s. ISBN 978-80-7255-222-1. s. 116

2.9.26 Dopis dvacátý šestý:

Zde je třeba upozornit na tenkou hranici mezi láskou a nenávisí, čili zlem. Žena, která přemýšlí, jak druhým neustále sloužit, si neuvědomuje, že „otravuje“ prostředí kolem sebe. Na rozdíl od ní muž respektuje druhé, snaží se nepřidělovat starosti a ustupuje do pozadí. Až ve vztahu pomine erotické okouzlení, začíná se budovat pevný vztah a víra v druhého. Pokud ale chybí duchovní bohatství jedinců, nelze tento vztah vybudovat. Také je třeba umět si prosazovat svůj názor, neboť neustálým ustupováním druhým se nikam neposunujeme. Mlčet, neřešit problémy znamená „stavět si bombu“. Zlo má však přesně takový plán.

2.9.27 Dopis dvacátý sedmý:

Jedním z mnoha návodů pekla jak svádět, je podpora falešné duchovnosti, mařit soustředěnost při modlitbách a navodit pocit „že má modlitba zrovna teď nebyla Bohem vyslyšena.“ Rajskou hudbou je pro zlé duchy slychat lidské výtky Bohu, „že s ním nehovoří, že mlčí“.

Problémem však je ve vnímání času u člověka a boží časovost, ono boží „ustavičné teď“, přechod transcendentálního prostoru imanentní trojice do našeho fyzikálního prostoru.

„Jak přizpůsobit celý duchovní vesmír celému hmotnému vesmíru, jak se to jemu jeví ve dvou bodech jeho časového způsobu vnímání. Stvoření ve svém celku přece působí na každý bod prostoru a času, ale lidi nutí jejich druh vědomí k tomu, aby úplný a celistvý tvůrčí čin vnímali postupně jako řetězec jednotlivých událostí. Proč ten tvůrčí čin nechává prostor pro jejich svobodnou vůli – to je tajemství...“¹³⁵

2.9.28 Dopis dvacátý osmý:

Lidský druh by si měl za naší ďábelské podpory vytvořit iluzorní „nebe na zemi“ prostřednictvím politiky, vědy, genetiky, psychologie a své vlastní moci. Ďáblové musí tento iluzorní ráj postupně vyplňovat rozmrzelostí, prázdnotou a monotónností života.

V každodenním životě se na základě těchto svodů cítí člověk unavený, frustrovaný. Vyčerpaná duše je naplněna zoufalstvím ze smrti, kterou považuje za zlo a temnotu. Ďábel musí člověku zamezit přístup k povzbuzení „žít“. Člověku však k tomu stačí fantazie, poezie, hudba. Tak se zalévá duše opět světlem a září, zvláště když vpustí kousek Boha!

„Mladí lidé se obvykle méně brání smrti, než lidé středního věku, nebo staří“.¹³⁶

¹³⁵ LEWIS, C. *Rady zkušeného ďábla*. 3. vyd. Praha: Návrat domů, c2010, 140 s. ISBN 978-80-7255-222-1. s. 123

¹³⁶ Tamtéž, s. 126

2.9.29 Dopis dvacátý devátý:

„...kde jde o ctnost, zkušenost je matkou iluze...“¹³⁷ Ctnosti je třeba proměňovat ve zlo, říká ďábel. Třeba statečnost ve zbabělost. Ale pozor, na základě své zbabělosti poznáme mravní svět! Zbabělost vytlačuje pýchu, zbabělý člověk není pyšný a strach není hřích. Z tohoto zla vlastně plyne dobro a v tísní, v boji, v nenávisti poznáváme skryté vlastnosti, ať už ctnostné či opačné. Tímto jsme znovu u etiky Aristotela a jeho „vrcholné střednosti“. Musíme si však dávat pozor na mravní otupělost, neboť zlo využívá všech božích darů.

„Křesťan má odpouštět jen svým vlastním nepřátelům, ne nepřátelům někoho jiného“.¹³⁸

2.9.30 Dopis třicátý:

Další zákon pekla zní: Buď přineseš potravu, nebo se tou potravou staneš ty sám! Zlé andělské bytosti se tedy navzájem požívají a my se ptáme, prožívají-li při tom taky utrpení, podobně jako člověk? Války, bída, hlad, bolest, to vše je skutečnost. Vše opačné je jen naše iluze, dobrý pocit. Proto zlo prožíváme intenzivněji, než dobro. Zlo je skutečnost, dobro fantazie.

2.9.31 Dopis třicátý první:

Nadešla smrt! Celý život člověka je vlastně umírání a tím smrt člověk překonává. Umírání je v podstatě život, a toto umírání není odvislé od délky, ale od kvality. Z vajíčka se vylíhne larva a z její kukly se vyklube nádherný motýl. V okamžiku smrti užijme svého anděla strážného i anděla svůdce! Každý z nich nám byl přisouzen a my konečně pochopíme, kde všude jsme se s nimi na naší cestě tímto světem potkávali.

„Tak to jsi po celou tu dobu v mém životě byl Ty? Strážný anděli, zlý duchu...“¹³⁹

2.10 Shrnutí

Číst Lewisovy knihy není pro mnohé čtenáře zrovna jednoduché. Po přečtení *Rad zkušeného ďábla* jim jistě vyplouvají na povrch určitá fakta, skryté myšlenky, otázky, podotázky, symboly. Pomoci s orientací by jim mohla jiná Lewisova kniha, v níž se také věnuje problematice zla (byť nestojí v centru jeho pozornosti), a to *K jádru křesťanství*.¹⁴⁰

¹³⁷ Tamtéž s. 127

¹³⁸ Tamtéž, s. 129

¹³⁹ LEWIS, C. *Rady zkušeného ďábla*. 3. vyd. Praha: Návrat domů, c2010, 140 s. ISBN 978-80-7255-222-1. s. 139

¹⁴⁰ LEWIS, C. *K jádru křesťanství*. 3. vyd. Překlad Dan Drápal. Praha: Návrat domů, c2011, 237 s. ISBN 978-80-7255-264-1.

Ta nese podtitul „Od zákona lidské přirozenosti k Bohu a k základům křesťanské víry.“ Zákon lidské přirozenosti zde Lewis chápe jako pravidlo rozlišení dobra a zla (je člověku vetknut Bohem a stává určitým základním měřítkem, podle kterého posuzujeme, porovnáváme, co je zlo). Přirozený zákon reprezentuje dobro, člověk jej v sobě cítí, ale přesto jej neustále porušuje. Otázka zla je zde tedy představena spíše v rovině morální, zlo není bráno jako svod zlého ducha.

Otázku možné personalizace zla nastiňuje Lewis synteticky právě v *Radách zkušeného ďábla*. Navazuje na premisu z knihy *K jádru křesťanství*, a to že zlo, resp. jeho struktura, je pevnou součástí moderního světonázoru. Je tomu tak mj. proto, že lidská přirozenost je v důsledku prvotního pádu pokřivená a zvrácená. Člověk koná zlo ze dvou příčin – tou první je jeho svobodné rozhodnutí porušit přirozený mravní zákon daný Bohem – tou druhou je působení zlé entity, ďábla. Hranice mezi oběma příčinami je velmi tenká, nezřetelná, takže člověk si většinou ani neuvědomuje, že je ke zlému jednání veden, že je jím manipulováno. Lewis konstatuje: „Existuje více než jedna realita a že v tomto konkrétním případě je za běžnými skutečnostmi lidského chování něco dalšího – něco, co je zcela nepochopitelně skutečné.“¹⁴¹ Odtud můžeme vyvodit, že existuje jak zákon lidské přirozenosti, který jsme si nevymysleli, tak také určitý svod k opačnému chování.

Smyslem *Rad zkušeného ďábla* je tedy mj. napomoci čtenáři rozpoznat přesněji ty momenty, kdy jedná zle ne na základě své vůle, ale na základě ďábelské manipulace. Ukazuje všechny oblasti lidského života a to, jak je ve spojení s našimi slabiny využívá ďábel pro své vlastní cíle a k naší zkáze. Kniha je tedy velkým varováním před lidskou lehkovážností v souladu s již uvedenými dvěma zásadními chybami, kterých se člověk dopouští: 1) Nevěří v ďábla a zlé duchy 2) Věří v ně, ale nezajímá se o ně.

¹⁴¹ Tamtéž, s. 37

Závěr

Tato práce se zabývala tím, jak je na zlo (satana, d'ábla) nahlíženo římskokatolickou církví a věřícím člověkem. Za cíl si vytkla porovnat pohled na danou problematiku očima anglikánského konvertity ke křesťanství (C. S. Lewise) a dnešního praktikujícího katolického exorcisty (E. Velly).

V úvodní kapitole se proto zaměřila na učení římskokatolické církve – magistéria. Nejprve zkoumala apoštolský list Jana Pavla II. „Mulieris Dignitatem“, aby popsala počátek hříchu a zla vycházející z knihy Genesis.

Následně se prostřednictvím dalšího apoštolského listu Jana Pavla II. „Salvifici Doloris“ soustředila na to, jaký smysl má lidské utrpení a jaké má vazby ke zlu. Na základě encykliky Lva XIII. „Humanum Genus“ pak popsala to, jak se zlo ve světě šíří a jak je důležitá je pro křesťana vzdělanost v teologických naukách.

Při uvědomění si přítomnosti zla v dnešním světě vyšla z audienční promluvy Pavla VI. ze dne 15. listopadu 1972 „Zbav nás od zlého“ a poté nahlédla na fenomén zla očima druhého vatikánského koncilu a katechismu katolické církve.

V dalším oddíle se zaměřila na dvě nejrozšířenější díla poslední doby na téma zla a satana – knihu E. Velly – O satanovi (biblicky, teologicky, prakticky) a C. S. Lewise – Rady zkušeného d'ábla.

Písmo svaté, Církevní tradice a Magisterium nám ucelilo pohled na vývoj zla v dějinách římskokatolické církve a člověka. Vyplyvá z něj, že morální povinnost je vždy podmíněna zlem, které je i určitým měřítkem (analogicky mučednictví je také podmíněno zlem v pronásledovateli – vždyť každý dobrý skutek je podmíněn zlem, bez něj by nebylo uvědomění). Pro katolickou církev je nesmírně důležité lidské utrpení, neboť bez něj by nebylo možno člověka formovat k obrazu Božímu. Velkým úkolem církve je také setrvale pracovat na vzdělávání a poučování laiků, neboť d'ábel se snaží infiltrovat svými pomocníky jak vládnoucí struktury, tak samu církev (zejména prostřednictvím zednářství).

Přístup E. Velly vychází také z těchto výše uvedených fundamentálních základů. Pojetí je však více přístupné laické veřejnosti a využívá svých letitých zkušeností exorcisty. Z analýzy Vellova textu vyplývá, že je třeba překonat celkové tabu akademického světa katolické církve, přiblížit možnosti a problematiku zla věřícímu člověku, neboť nevěřící pokouší d'ábel méně (nebo nevěřící používá ke svodu věřících). Vella rozvíjí svou nauku o exorcismech, která stojí na mnoha odkazech z Nového zákona a – na rozdíl od Lewise – příliš nepíše o morálce a přirozeném mravním zákonu.

Knihy C. S. Lewise navzdory tomu, že se věnuje d'ábelským radám, jak člověka pokoušet, vyznívá v pravý opak (morálně a eticky). Nutí člověka analyzovat daná témata ze všech možných úhlů pohledu a přemýšlet nad nimi. Lewis chápe zlo (satana) jednak jako narušení přirozeného mravního zákona, jednak jako faktickou entitu se svými záměry a plány, nepřátelskými těm božím. Hranice mezi oběma „druhy“ zla je

velmi tenká, nezřetelná, takže člověk si většinou ani neuvědomuje, že je ke zlému jednání veden, že je jím manipulováno. Smyslem Rad zkušeného ďábla je tedy mj. napomoci praktikujícímu křesťanu rozpoznat přesněji ty momenty, kdy jedná zle ne na základě své vůle, ale na základě ďábelské manipulace, a uchránit jej tak před důsledky, které podlehnutí zlému přináší.

Začali jsme psát o zlu, to však jde ruku v ruce s pokušením, utrpením, bolestí, morálkou, etikou a končí vnitřní spiritualitou člověka. Ta pracuje i s andělskými bytostmi, jež hrají velmi důležitou roli v našich životech (ať už jsou to andělé strážní, nebo padlí). Nenávist ďábla k Bohu (a potažmo i člověku) plyne z toho, že ačkoliv padl a snažil se vymanit z boží moci, přesto Bohu musí stále sloužit. To z něj však nečiní méně nebezpečnou entitu, právě naopak.

Žádná vysvětlení nastolených témat se však nemohou přiblížit boží „mysli“, neboť je boží záměr pro člověka nepochopitelný a naše analogie vysvětlení věcí je nedostačující. Dědičný hřích totiž zkresluje schopnost poznání dobra a zla. I to je důležité poznání, kterého se autorovi této práce dostalo.

Anotace

Příjmení a jméno autora: HANUŠ, Miroslav Jindřich

Instituce: Katedra pastorální a spirituální teologie CMTF UP v Olomouci

Název práce: Dvojitý křesťanský pohled na satana

Vedoucí práce: Mgr. Jaroslav Franc Th.D.

Počet stran: 53

Počet příloh: 0

Počet titulů použité literatury: 22

Počet pramenů: 7

Klíčová slova: zlo
 satan
 andělé
 morálka
 utrpení
 bolest
 spása

Bakalářská práce se zabývá tím, jak je na zlo (satana, ďábla) nahlíženo římskokatolickou církví a věřícím člověkem. Za cíl si také vytkla porovnat pohled na danou problematiku očima anglikánského konvertity ke křesťanství C. S. Lewise a dnešního praktikujícího katolického exorcisty E. Velly.

Bibliografie

Prameny:

Dokumenty II. vatikánského koncilu. Vyd. 2, V KN 1. Překlad Oto Mádr. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, 603 s. ISBN 80-719-2467-9.

Humanum Genus: Encyklika papeže Lva XIII. VENDÉE: hlas integrálního katolicismu [online]. [cit. 2014-01-02]. Dostupné z: <http://www.vendee.cz/texty/humanum.html>

Katechismus katolické církve. Vyd. 2. [dopl. a opr.], V Karmelitánském nakl. 1. Překlad Josef Koláček. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, 793 s. ISBN 80-719-2473-3.

LEWIS, C. *Rady zkušeného ďábla*. 3. vyd. Praha: Návrat domů, c2010, 140 s. ISBN 978-80-7255-222-1.

Mulieris dignitatem: Apoštolský list Jana Pavla II. o důstojnosti a povolání ženy u příležitosti Mariánského roku. 1. vyd. Praha: Zvon, 1992. ISBN 978-807-1130-536.

Salvifici doloris: apoštolský list O křesťanském smyslu lidského utrpení z 11. 2. 1984. 1. vyd. Praha: Zvon, 1995. ISBN 978-807-1131-519.

VELLA, Elias. *O satanovi: biblicky, teologicky, prakticky*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009, 247 s. ISBN 978-80-7195-308-1.

Literatura:

ALTRICHTER, Michal (eds.). *Archanděl Michael: dynamický obhájce života: vhléd do života andělů*. Vyd. 1. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2009, 630 s. Prameny spirituality. ISBN 978-80-7412-033-6.

Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih): český ekumenický překlad. 17., (8. opr.) vyd. Překlad Miloš Bič, Josef Bohumil Souček, Jindřich Mánek. Praha: Česká biblická společnost, 2009, 1387 s. ISBN 978-80-87287-24-8.

ČAPEK, Norbert Fabián. *Stručná typologie: (praktické návody pro poznávání vloh a sklonů člověka)*. 7. upr. vyd. Praha: Kandi, 97 s. ISBN 80-238-5555-7.

ELIADE, Mircea. *Mefisto a androgyn*. Vyd. 1. Překlad Jiří Vízner. Praha: Oikoymenh, 1997, 173 s. Oik. ISBN 80-860-0551-8.

ELIADE, Mircea. *Posvátné a profánní*. 2., přehlednuté a opr. vyd., v Oikúmené 1. Překlad Filip Karfík. Praha: Oikoymenh, 2006, 147 s. Oikúmené, sv. 125. ISBN 80-729-8175-7.

HUBER, Georges. *Odstup, satane!*. 2. vyd., V KNA 1. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2012, 103 s. Orientace (Karmelitánské nakladatelství). ISBN 978-80-7195-581-8.

JAN PAVEL II. *Kristus vás miluje: Jan Pavel II. mládeži*. Praha: PAULÍNKY, 2001. ISBN 80-86025-34-9.

KELLY, Henry Ansgar. *Satan: životopis*. Vyd. 1. Praha: Volvox Globator, 2009, 250 s. Garuda. ISBN 978-80-7207-727-4.

KRUMPOLC, Eduard. *Antropický princip v dialogu mezi přírodními vědami, filozofií a teologií*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006, 214 s. ISBN 80-244-1523-2.

LEWIS, C. *K jádru křesťanství*. 3. vyd. Překlad Dan Drápal. Praha: Návrat domů, c2011, 237 s. ISBN 978-80-7255-264-1.

LEWIS, C. *Problém bolesti*. 2. vyd. Překlad Jana Pošmourná. Praha: Návrat domů, c2013. ISBN 978-80-7255-284-9.

MACINTYRE, Alasdair C. *Ztráta ctnosti: k morální krizi současnosti*. Vyd. 1. Překlad Pavla Sadílková, David Hoffman. Praha: Oikoymenh, 2004, 332 s. Oik, Sv. 99. ISBN 80-729-8082-3.

NOVOTNÝ, Vojtěch. *C. S. Lewis - O přirozeném mravním zákoně*. Studia theologica: teologický časopis Cyrilometodějské teologické fakulty Univerzity Palackého a Teologické fakulty Jihočeské univerzity ve spolupráci s Teologickou fakultou Trnavské univerzity. 2011, roč. 13, č. 4, s. 170-184. ISSN 1212-8570.

Nový biblický slovník. 2. vyd. Editor J Douglas. Překlad Alena Koželuhová. Praha: Návrat domů, c2009. ISBN 978-807-2551-934.

POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*. 4. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010, 462 s. Teologie (Karmelitánské nakladatelství. ISBN 978-80-7195-394-4. s. 137

POSPÍŠIL, Ctirad V. *Maria - mateřská tvář Boha*. V Kostelním Vydří: Karmelit, 2004, 71 s. Mal, sv. 1. ISBN 80-719-2949-2.

POSPÍŠIL, Václav Ctirad. *Systematicko-teologický přístup k problematice d'ábla a jeho mimořádnému působení*. Studia theologica: teologický časopis Cyrilometodějské teologické fakulty Univerzity Palackého a Teologické fakulty Jihočeské univerzity ve spolupráci s Teologickou fakultou Trnavské univerzity. 2012, roč. 14, č. 4, s. 204-239. ISSN 1212-8570.

REDFIELD, James. *Celestinské proroctví*. 1. vyd. Praha: Pragma, 1995, 257 s. ISBN 80-717-6108-7.

Sartre, J. P. *Nevolnost*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, c1967, 229 s. ISBN 22-026-67.

ŠPIDLÍK, Tomáš a Marko Ivan RUPNIK. *Nové cesty pastorální teologie: krása jako východisko*. Vyd. 1. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2008, 656 s. ISBN 978-808-6715-971. s. 257

ŠPIDLÍK, Tomáš. *Prameny světla: (příručka křesťanské dokonalosti)*. Vyd. 3. (v nakl. Refugium). Velehrad: Refugium Velehrad-Roma, 2005. ISBN 80-867-1534-5.

TOMLIN, Graham. *Sedm hlavních hříchů a jak je překonávat*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009, 143 s. ISBN 978-80-7195-249-7.